

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Borštnik

**Primerjalna analiza stališč o družbenih neenakostih –
Slovenija v evropskem kontekstu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Borštnik

Mentor: izr. prof. dr. Mitja Hafner-Fink

**Primerjalna analiza stališč o družbenih neenakostih –
Slovenija v evropskem kontekstu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju izr. prof. dr. Mitji Hafner-Finku za pomoč in usmeritve pri izdelavi diplomskega dela.

Primerjalna analiza stališč o družbenih neenakostih – Slovenija v evropskem kontekstu

Pričujoče diplomsko delo je nastalo s ciljem napraviti primerjalno analizo stališč o družbenih neenakostih z osredotočenostjo na Slovenijo v evropskem kontekstu. Z analizo podatkovnih baz, zbranih v okviru Mednarodne splošne družboslovne ankete v letih 1992, 1999 in 2009, sem preučevala stališča o družbeni neenakosti prebivalcev 13 evropskih držav. Ugotovila sem, da se odstotek ljudi, ki se samouvrščajo na družbeno dno, v izbranih državah v zadnjih 17 letih zmanjšuje, a se skoraj povsod povečuje odstotek ljudi, ki gojijo negativna stališča o družbeni neenakosti. Dokazala sem, da na stališča o družbeni neenakosti vpliva zgodovinska izkušnja: prebivalci postsocialističnih držav so bolj kritični do neenakosti kot prebivalci starih demokracij. Z metodo linearne povezanosti in regresije sem ugotavljala, ali je bilo v treh izbranih državah: Sloveniji, Norveški in Bolgariji, ki sem jih natančneje analizirala, opaziti vpliv spola, izobrazbe, starosti in prihodkov na stališča o družbeni neenakosti. Izkazalo se je, da imajo vsi navedeni dejavniki, razen starosti, vpliv.

Ključne besede: primerjalna analiza, družbena neenakost, stališča, Slovenija, Evropa.

Comparative analysis of individual attitudes about social inequality – Slovenia in European context

I created this work with a goal to make comparative analysis of individual attitudes about social inequality. I focused on Slovenia in European context. With analysis of data, collected within International Social Survey Programme in 1992, 1999 and 2009, I studied attitudes about social inequality for 13 chosen countries. The results showed that percentage of people, who self-place themselves on the bottom of the scale, is decreasing, but on contrary in almost all countries the percentage of people with more negative attitudes toward social inequality is increasing. Results showed that social system influences on attitudes about social inequality: people from postsocialist countries are more negative toward social inequality than people from countries with longer history of democracy. With the method of linear correlation and regression I wanted to prove if gender, education, age and income had influence on attitudes towards social inequality in Slovenia, Norway and Bulgaria. The results showed that gender, education and income do have an influence.

Keywords: comparative analysis, social inequality, attitudes, Slovenia, Europe.

Kazalo

1	Uvod.....	7
2	Družbena neenakost in stališča	9
2.1	Slovenija v evropskem kontekstu	9
2.1.1	Prihod demokracije in kapitalizma	9
2.1.2	Spremembe na področju gospodarstva, dohodkovne neenakosti in stališča ljudi.....	10
2.1.3	Sociodemografski dejavniki.....	15
3	Analiza podatkov	18
3.1	Metoda in postopek analize podatkov.....	18
3.2	Hipoteze	19
3.3	Ocena lastnega položaja v družbeni hierarhiji	19
3.4	Stališča o družbeni neenakosti	22
3.4.1	Medčasovna primerjava	22
3.4.2	Primerjava glede na zgodovinsko izkušnjo.....	25
3.4.3	Primerjava glede na sociodemografske skupine	29
4	Sklep.....	36
5	Literatura	40
	Priloge.....	44
	Priloga A: Teoretični del.....	44
	Priloga B: Ocena lastnega položaja v družbeni hierarhiji.....	45
	Priloga C: Stališča o družbeni neenakosti.....	48
	Priloga Č: Regresija	50

Kazalo grafov

Graf 2.1: Gini koeficient za Slovenijo	12
Graf 2.2: Gini koeficienti za evropsko povprečje	14

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Samouvrščanje na dno družbene lestvice	20
Tabela 3.2: Podpora zmanjševanju dohodkovnih neenakosti: odstotek odgovorov "močno soglašam" glede na posamezno državo	23
Tabela 3.3: Razdelitev vključenih držav glede na zgodovinsko izkušnjo	26
Tabela 3.4: Podpora zmanjševanju dohodkovnih neenakosti: odstotek odgovorov "močno soglašam" glede na zgodovinsko izkušnjo	26
Tabela 3.5: Povezanost zgodovinske izkušnje s stališči do neenakosti	28
Tabela 3.6: Razlike v odnosu do neenakosti med starimi demokracijami in bivšimi socialističnimi državami (T-test za neodvisne vzorce)	28
Tabela 3.7: Povezanost med demografskimi spremenljivkami in odnosom do neenakosti (Pearsonov koeficient korelacije)	30
Tabela 3.8: Sociodemografski dejavniki odnosa do neenakosti - regresijska analiza za Slovenijo	32
Tabela 3.9: Sociodemografski dejavniki odnosa do neenakosti - regresijska analiza za Norveško	33
Tabela 3.10: Sociodemografski dejavniki odnosa do neenakosti - regresijska analiza za Bolgarijo	34

1 Uvod

Pred vami je diplomsko delo, ki nosi naslov »Primerjalna analiza stališč o družbenih neenakostih - Slovenija v evropskem kontekstu«.

Kot že naslov pove, me bodo zanimala stališča do neenakosti. Ta bom merila z dvema kazalcema: z mnenji o tem, ali so razlike v dohodkih prevelike, in z mnenji o tem, ali je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Stališča do neenakosti bom preučevala v treh časovnih točkah: v letih 1992, 1999 in 2009. Gre za tri časovne točke, v katerih je potekalo merjenje stališč v okviru Mednarodne splošne družboslovne ankete (ang. International Social Survey Programme)¹. Podatke iz omenjenih treh baz bom natančneje analizirala v analitičnem poglavju diplomskega dela. Za vključitev vseh treh časovnih točk v raziskavo sem se odločila na podlagi zavedanja, da je v 17-letnem obdobju, torej od leta 1992 pa do 2009, Slovenija in preostala Evropa prehodila naporno pot, ki je vključevala številne spremembe. Države Vzhodne Evrope so v procesu tranzicije doživele tako demokratizacijo kot tudi prehod iz socializma v kapitalizem, kar je vključevalo tudi korake v smeri uvajanja tržne ekonomije.

V diplomskem delu se bom osredotočila predvsem na Slovenijo, ki jo bom skušala umestiti v evropski kontekst. V ta namen bom v raziskavo vključila tudi dvanajst drugih evropskih držav: Avstrijo, Bolgarijo, Češko, Madžarsko, (Vzhodno in Zahodno) Nemčijo, Norveško, Poljsko, Rusijo, Slovaško, Švedsko in Veliko Britanijo.

Po tem, ko bom na podlagi teoretičnega pregleda že obstoječe literature oblikovala hipoteze, se bom lotila analize sekundarnih podatkov. Za boljši pregled situacije v Sloveniji in Evropi bom najprej napravila primerjavo samoocene prebivalcev izbranih držav glede lastnega položaja v družbeni lestvici. Ugotavljala bom, ali so zgodovinske

¹ Mednarodna splošna družboslovna anketa (ang. International Social Survey Programme) je neprekinjen projekt mednarodnega sodelovanja, namenjen zbiranju podatkov o pomembnih družbenih vprašanjih. Program je nastal leta 1984, ko so ga prvič izvedla Avstralija, Nemčija, Velika Britanija in Združene države Amerike, dandanes pokriva precej večje območje, saj je vanj vključenih že preko 50 držav (International Social Survey Programme in skupina, 2013).

spremembe vplivale na stališča o neenakosti posameznikov iz v raziskavo vključenih držav. Preverjala bom, ali to, da posameznik prebiva v postsocialistični ali stari demokratični državi, vpliva na njegova stališča o neenakosti. Za konec bom raziskala tudi to, ali imajo različni sociodemografski dejavniki (spol, izobrazba, starost in prihodki) kakršenkoli vpliv na stališča ljudi o neenakosti.

Če povzamem: cilj diplomskega dela bo napraviti primerjalno analizo stališč o družbenih neenakostih z osredotočenostjo na Slovenijo v evropskem kontekstu.

Tema je družbeno in znanstveno relevantna predvsem zaradi njene aktualnosti, saj se je v zadnjih dveh desetletjih zgodilo veliko sprememb, ki so vplivale na spremembe v percepciji družbene neenakosti med ljudmi. Tema je relevantna tudi za nadaljnji razvoj področja, saj družbena neenakost v svetu predstavlja perečo problematiko, na katero je potrebno poiskati pravo rešitev. Zaradi gospodarske krize, ki je nastala v letu 2008, je dandanes opaziti znatno povečanje neenakosti med ljudmi, celo bolj kot kdajkoli doslej. Prav zaradi tega je venomer treba iskati nove in nove načine, kako bi lahko zmanjšali razlike med ljudmi. Obstaja že kar nekaj literature o problematiki neenakosti in o tem, kako jo zmanjšati, a menim, da bo moja analiza o stališčih o družbenih neenakostih različnih narodov Evrope uspešno pripomogla k podajanju dobrih izhodišč za prihodnje raziskave na to temo.

2 Družbena neenakost in stališča

Izraz družbena neenakost opisuje neenako porazdelitev življenjskih priložnosti, materialnih dobrin in nasploh vsega ostalega, kar lahko vpliva na kvaliteto posameznikovega življenja (Whitefield in Loveless 2013, 27).

2.1 Slovenija v evropskem kontekstu

Vprašanja o družbeni neenakosti, ki se predvsem navezujejo na področje dohodkovne neenakosti med ljudmi, so se pri ljudeh pojavljala že od nekdaj. Toda, če se osredotočimo zgolj na Slovenijo in preostalo Evropo v zadnjih nekaj letih, ugotovimo, da nikakor ne moremo spregledati dogodkov v drugi polovici 20. stoletja, ko je bližajoč razpad Sovjetske zveze željo po demokraciji sprožil tudi v preostalih evropskih državah, ki so tedaj živele pod socialistično oziroma komunistično oblastjo. Po letu 1989 se je tako v Evropi sprožil val prehodov, ko so številne države osrednje in vzhodne Evrope ena za drugo na takšen ali drugačen način prešle v demokracijo ter kmalu za tem postavile vse potrebne institucije in oblikovale svobodni trg (Gijsberts 2002, 269) ter kmalu za tem doživele še gospodarsko tranzicijo v kapitalizem.

2.1.1 Prihod demokracije in kapitalizma

Spremembe v družbenem sistemu, torej prehod iz socializma v demokracijo ter v kapitalizem, so sprožile tudi povsem nov val vprašanj o sami neenakosti med ljudmi ter o njeni percepciji med prebivalci posameznih držav. Večdesetletna zgodovina socializma, ki je tedaj segala celo štiri desetletja v preteklost, je namreč pri prebivalcih teh držav, tudi Slovenije, pustila močna egalitarna pričakovanja (Zapp 1992, 60). Prav tu najverjetneje tiči vzrok, da so prebivalci po prehodu iz socializma - namesto da bi prepoznavali gospodarsko rast, nove poslovne priložnosti in nove dobrine, ki so nenadoma postale širše dostopne - videli zgolj zmanjšanje njihovih prihodkov in naraščanje neenakosti na področju prihodkov (Milanovič v Whitefield in Loveless 2013, 28). Če so bili prebivalci evropskih držav z daljšo zgodovino demokracije bolj vajeni trdega dela, razvijanja svojih sposobnosti, neprestanega izobraževanja, večjega sprejemanja odgovornosti ipd., pa so nasprotno bili prebivalci prej omenjenih držav torej vajeni večjega uravnavanja države, ki je usmerjala gospodarstvo in v tem okviru tudi delovanje trga. Temu primerno so se oblikovala tudi nekoliko drugačna stališča

med prebivalci posameznih skupin držav: če se osredotočim na stališča do neenakosti, ugotavljam, da so imeli prebivalci držav s socialistično zgodovino bolj egalitarne težnje, predvsem na področju porazdelitve dohodkov med ljudmi (Gijsberts 2002, 270), prebivalci držav z daljšo demokratično zgodovino, ki grejo z roko v roki s kapitalizmom, pa nasprotno tako močne egalitarne ideologije niso čutili (Atkinson in Micklewright v Gijsberts 2002, 271).

Zanimive so raziskave o takratnih spremembah družbenega sistema, ki so pokazale precejšnjo negativno nastrojenost do demokracije prebivalcev nekaterih državah: Bell (v Heyns 2005, 165), na primer, je pokazal, da so prebivalci Bolgarije, Češke in Slovaške v letih 1992 in 1999 z jasno večino izkazali prepričanje o tem, da je bilo življenje v preteklem sistemu boljše kot v demokraciji. Izmed šestih držav, vključenih v njegovo raziskavo, so le prebivalci Poljske pokazali večjo naklonjenost do novega družbenega sistema kot do starega, medtem ko prebivalci Madžarske niso pokazali bistvenih razlik v stališčih do enega ali drugega sistema. Tudi Mason in Kluegel (v Heyns 2005, 165) sta prišla do podobnih rezultatov.

Iz navedenega sklepam, da prehod iz socializma v demokracijo pomembno vpliva na to, kakšna stališča do neenakosti bodo gojili prebivalci posameznih držav. Ali to drži, bom kot hipotezo preverjala v analitičnem delu (hipoteza II).

2.1.2 Spremembe na področju gospodarstva, dohodkovne neenakosti in stališča ljudi

Poglejmo si nekatere vidike gospodarske tranzicije, ki je v Sloveniji in nekaterih preostalih evropskih državah sledila tik po prehodu v demokratični sistem, ter kako so se ljudje odzvali na novonastale spremembe iz vidika stališč do neenakosti.

V začetku 90-ih let prejšnjega stoletja so bili v Sloveniji zagotovljeni vsi pogoji za uspešno tranzicijo: država je imela zadovoljivo ekonomsko situacijo, vladal je mir in tudi politična situacija je bila ugodna in ni zavirala tranzicije (Fink-Hafner in Hafner-Fink 2009). Stekla je popolna politična in gospodarska transformacija (Svetličič in Rojec 1998).

Proces lastninjenja in privatizacije se je začel leta 1991 in je imel bistveno vlogo pri odpravi starega gospodarskega sistema. Pričele so se konstruirati demokratične

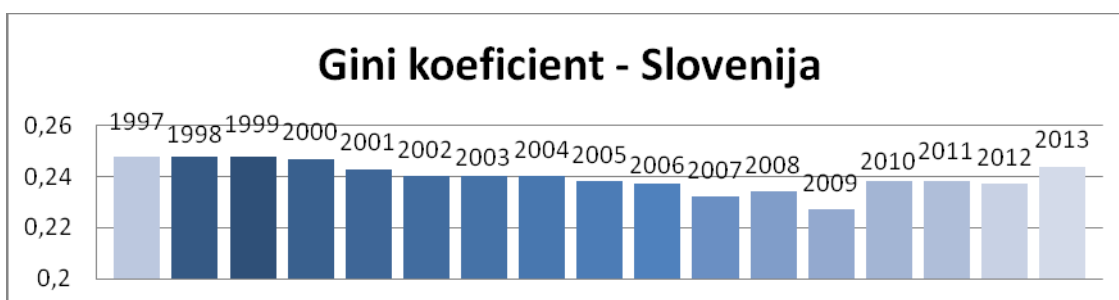
institucije, prav tako se je pričela razprševati gospodarska moč (Lorenčič 2012a). S tem je gospodarstvo v Sloveniji počasi povsem prešlo iz socialističnega v kapitalističnega, podobno pa se je dogajalo tudi drugod po Evropi. Toda, kot je opozoril ekonomist Kovač (v Lorenčič 2012a), je v Sloveniji celoten postopek potekal nekoliko drugače kot v drugih evropskih državah. Slovenijo je označil kot posebno, saj so njeni prebivalci razmeroma zelo dolgo gojili močna stališča o idealnem in pravičnem kapitalistično-demokratskem sistemu. A kot se je izkazalo kasneje, ta sploh nikoli ni obstajal: namesto za nacionalni interes se je ves čas šlo predvsem za interese posameznikov (Lorenčič 2012a). Takšno spoznanje, poleg tega pa še evforija ob osamosvojitvi in pretiran postsocialistični optimizem, kot ga je poimenoval Kenneth Zapp (1993, 57), sta oslepila veliko večino Slovencev. Ti so zato pozabili na dejstvo, da so ob odcepitvi od Jugoslavije pravzaprav izgubili ogromno tržišče in da vstop v tržno ekonomijo, ki bo prinašala profit, ne bo mogel biti takojšen. Med letoma 1991 in 1992 je nastopila gospodarska depresija (Svetličič in Rojec 1998, 61), kateri so sledile hitre in močne spremembe, ki so s seboj prinesle številne posledice: močno se je poslabšala ekonomija v državi, prišlo je do inflacije, mnogi ljudje so izgubili zaposlitev in nasploh se je zmanjšal standard življenja, navajata Svetličič in Rojec (1998). Prebivalci so menili, da so bili "ogoljufani in okradeni" (Lorenčič 2012a) in mnogi so sprejeli stališča o preveliki neenakosti. Malnarjeva (2011, 958) prav tako ugotavlja, da je negativna sprememba mobilnosti posameznika močan dejavnik za utrjevanje stališč o neenakosti. Ker se je v tem času zaradi prej navedenih vzrokov močno poslabšalo razmerje med mobilnostjo navzgor ali navzdol, je to negativno vplivalo tudi na sama stališča Slovencev do neenakosti, predvsem pa do zaznave mobilnosti (Kreidl v Malnar 2011, 958) in na zmanjšanje legitimnosti neenakosti (Malnar 2011, 958).

Okrevanje gospodarstva je sledilo že leto kasneje in država se je tedaj vendarle stabilizirala, precej tudi na račun povečanega izvoza v tujino in povečanega povpraševanja v drugih državah bivše Jugoslavije, ki so prav tako prehajale skozi podobno krizo (Svetličič in Rojec 1998, 61). Sicer je bila Slovenija edina med državami bivše Jugoslavije, ki je v tranzicijo v demokracijo uspešno vključila tudi svojo civilno družbo in ta je v procesu igrala zelo pomembno vlogo, navajata Fink-Hafner in Robbins (v Fink-Hafner in Hafner-Fink 2009, 1612).

Po nekaj letni stabilni rasti gospodarstva je leta 2008 nastopila gospodarska kriza, ki je sprožila nova vprašanja o družbeni neenakosti in povsem nov pogled na neenakost med ljudmi. Kot v svoji raziskavi ugotavlja Toš (v Malnar 2011, 954), je leto dni po nastopu gospodarske krize delež ljudi, ki so bili mnenja, da je treba zmanjšati razlike v dohodkih, kljub visokemu deležu že v samem socializmu še dodatno narasel na 87 odstotkov. Tematika neenakosti je tedaj ponovno prišla v ospredje kot eden izmed vidikov iskanja rešitev za izhod iz krize, ki vključuje različno obremenjevanje posameznih slojev prebivalstva (Malnar 2011, 952). Kriza je namreč s seboj prinesla poslabšanje večine kazalcev socialne blaginje: Malnarjeva (2011, 954) za Slovenijo navaja povečanje števila prejemnikov socialne pomoči in števila brezposelnih, pa tudi povečanje števila upokojencev in zmanjšanje njihovih dohodkov v obliki pokojnine.

Z Ginijevim koeficientom² sem si ogledala neenakost porazdelitve dohodka in na ta način poskušala še dodatno razložiti situacijo na področju neenakosti med ljudmi. Svetličič (2004, 26) navaja, da se je Gini koeficient na splošno od leta 1820 dalje višal, kljub obdobjem nižanja in mirovanja. Za prikaz gibanja Gini koeficienta v Sloveniji v novejšem obdobju sem uporabila podatke, zbrane preko Statističnega urada Republike Slovenije (2004) za obdobje med letoma 1997 in 2004 ter podatke, prav tako zbrane preko Statističnega urada Republike Slovenije (2013) za obdobje med letoma 2004 in 2013.

Graf 2.1: Gini koeficient za Slovenijo

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2004 in 2013).

² Gre za kazalec, katerega vrednost se giblje med 0 in 1, pri čemer 0 pomeni to, da vsi prebivalci določene države prejmejo enak dohodek, 1 pa pomeni to, da ves dohodek dobi en prebivalec (Statistični urad Republike Slovenije 2007). Manjši kot je torej Gini koeficient, bolj enakomerno so dohodki porazdeljeni med prebivalci.

Od leta 1997 dalje je bilo opaziti rahel upad Gini koeficienta (glej Graf 1.1), saj se je do leta 2007 zmanjševal in tedaj obstal pri 0,232. Leta 2008, ko se je pojavila gospodarska kriza, je Gini koeficient pričakovano zrasel, a ne bistveno (0,234). V naslednjem letu je sledil ponoven rahel padec, od leta 2010 dalje pa Slovenija beleži rast Gini koeficienta, kar pomeni da se dohodkovna neenakost manjša.

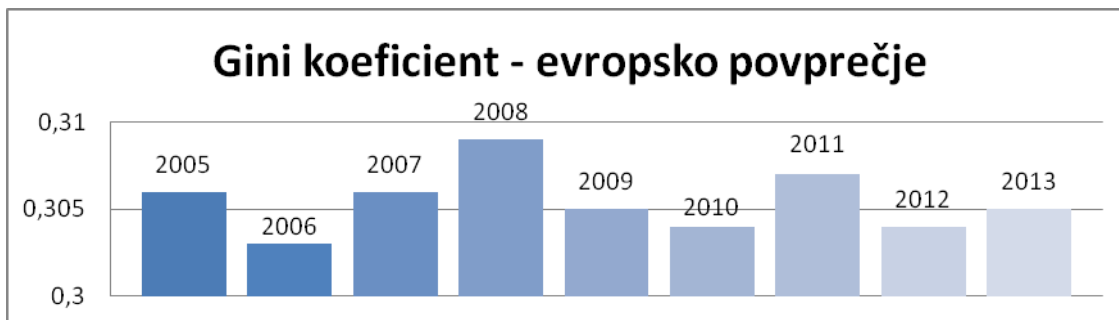
Drugod po Evropi - najprej se bom osredotočila na države s socialistično zgodovino - se je proces privatizacije pričel nekoliko prej, okoli leta 1989 (Heyns 2005, 163). Posamezne države so dosegale rast, med njimi je bila na primer Madžarska, ki je uspela z eksperimentiranjem na tržišču, tudi druge države pa so se posluževale tržnih reform, da bi spodbudile upad nezaposlenosti in povečale stabilnost gospodarstva (Heyns 2005, 164-165). Z uvedbo tržnega gospodarstva in s povečano gospodarsko rastjo pa je postajalo jasno, da se bodo povišali prihodki predvsem tistim posameznikom, ki bodo izkazali največ produktivnosti. Visoka stopnja zaposlenosti in nizka stopnja revščine, ki je bila samoumevna v socializmu (Heyns 2005, 168), je nenadoma izginila. To je sčasoma neizbežno vodilo v povečanje razlik med ljudmi, kar je negativno vplivalo tudi na stališča prebivalcev do neenakosti, podobno kot je to potekalo tudi v Sloveniji.

Države iz zahoda Evrope - torej države z daljšo zgodovino demokracije - so medtem že dosegale ekonomsko rast, ki je ljudem prinesla povišanje prihodkov, istočasno pa se je tam pričela zmanjševati tudi neenakost med ljudmi. Nemčija in Velika Britanija, na primer, sta na nek način potrdili Kuznetsovo domnevo (glej prilogo A) o gibanju neenakosti (Heyns 2005, 170), ki se glasi, da neenakosti v vsaki razvijajoči se državi sprva naraščajo, nato dosežejo vrh, za tem, ko se doseže povprečna višina dohodka, pa pričnejo upadati. Večino 19. stoletja so se v omenjenih državah neenakosti med ljudmi povečevale, nato dosegle vrh in se v 20. stoletju zmanjševale (Heyns 2005, 170), kot je leta 1955 napovedal ekonomist Simon Kuznets. Po tem obdobju, torej po 60-ih letih prejšnjega stoletja, pa je bil trend zmanjševanja neenakosti po Kuznetsu v nekaterih državah prekinjen. Velika Britanija je tedaj beležila povečanje neenakosti, kar je pomenilo, da se je več ljudi uvrstilo na najvišji in najnižji razred, manj pa v srednji razred (Alderson v Malnar 2011, 952). Toda Norveška in Švedska sta, nasprotno, še vedno beležili povečanje egalitarnosti. Brina Malnar (2011, 952) sklene, da trend gibanja neenakosti v zahodnih državah precej niha in je različen glede na posamezno

državo. Dodaja še, da dejansko stanje o neenakostih še ne pomeni nujno, da podoben trend velja tudi za spreminjanje stališč o neenakosti.

Pozanimala sem se tudi o Gini koeficientu v evropskih državah, pri čemer sem vzela podatke za evropsko povprečje. Podatki so bili zbrani preko Eurostata (2014) med letoma 2005 in 2013.

Graf 2.2: Gini koeficienti za evropsko povprečje

Vir: Eurostat (2014).

Med leti 2005 in 2013 se je v evropskem povprečju Gini koeficient gibal okoli vrednosti 0,300 in 0,310 (glej Graf 2.2). Podobno kot se je zgodilo v Sloveniji, je tudi v evropskem povprečju nekoliko zrasel leta 2008, ko je nastopila gospodarska kriza, nato pa je ponovno upadel in se stabiliziral.

Iz grafov 2.1 in 2.2 je torej razvidno, da je Gini koeficient v Sloveniji precej nizek, kar kaže na zelo nizko dohodkovno neenakost v primerjavi z evropskim povprečjem. Tudi primerjava Gini koeficienta s posameznimi državami (glej prilogo A) jasno pokaže, so dohodkovne³ neenakosti v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami najnižje. Slovenci imamo torej zelo enakomerno porazdeljen dohodek med prebivalci, a drži, da enak Ginijev koeficient sicer še ne pomeni nujno enake distribucije dohodka. Za Slovenijo je, na primer, bila značilna velika koncentracija plač v nižjih plačnih razredih. V letu 2013 je tako kar dve tretjini Slovencev prejemale plačo, ki je bila nižja od povprečne plače (Inštitut RS za socialno varstvo 2014). Podobno, kot sem ugotovila iz grafa 2.1, je za Slovenijo ugotovila tudi Brina Malnar (2011, 953), ki je natančno analizirala gibanje Gini koeficienta tudi pred in med obdobjem gospodarske tranzicije

³ Upoštevan je dohodek brez dohodka v naravi, ki ne vključuje vrednosti porabljenih izdelkov iz lastne proizvodnje, kot je na primer domača pridelava sadja in zelenjave.

Slovenije. Po njeni ugotovitvi večje rasti neenakosti v teh treh obdobjih ni bilo: od leta 1987, ko je znašal 0,215, pa do sredine 90-ih let, je zrasel na okoli 0,260, nato pa v naslednjih nekaj letih padel na stabilnih 0,230 do 0,240, kjer se giba še danes. A kot sem že ugotovila v prejšnjih poglavjih, ni nujno, da statistični trendi sovpadajo s stališči ljudi do neenakosti. Prav nasprotno: javnomnenjske raziskave kažejo, da so stališča o neenakostih daleč od statističnih podatkov (Malnarjeva 2011, 955).

Iz vsega navedenega v zgornjih poglavjih sklepam, da se je pri Slovencih in prebivalcih nekaterih drugih evropskih državah v zadnjih nekaj desetletjih krepil negativen odnos do neenakosti, kar bom preverjala v okviru hipoteze v analitičnem delu (hipoteza I).

2.1.3 Sociodemografski dejavniki

Poznavanje nekaterih sprememb v trendih na področju sociodemografije je nujno za uspešno implementiranje pravih strategij za zmanjševanje neenakosti v posameznih državah. Za nekatere družbene skupine je namreč veliko bolj verjetno, da jih bo povečanje neenakosti bolj prizadelo, kot pa to velja za druge (Guerin 2013). V prihodnosti bo zato potrebno dati več poudarka na preprečevanje nastajanja in povečevanja neenakosti ter pri tem upoštevati tudi novonastajajoče spremembe v določenih družbenih strukturah.

V svojem diplomskem delu bom natančneje raziskala, kako na družbeno neenakost vplivajo štiri sociodemografski dejavniki: spol, izobrazba, prihodek in starost. Guerin (2013) navaja, da glede na posamezen sociodemografski dejavnik prihaja do razlik na področju neenakosti: vzroki za to tičijo v različni ekonomski rasti, globalizaciji, tehnološkem napredku, spremembah na trgu dela, različnih socialnih transferjih ipd., ki so različni od države do države. Na stopnjo neenakosti pa seveda vplivajo tudi sami sociodemografski dejavniki ter odločitve, ki jih posameznik sprejema (Guerin 2013). Rus in Toš (2005) v analizi vrednot Slovencev in Evropejcev ugotavljata precejšnje razlike v stališjih do neenakosti med prebivalci različnih sociodemografskih skupin glede na posamezno državo: ugotovila sta tako izrazito egalitarna, kot tudi neegalitarna stališča. Tudi Jasso in Kluegel (v Gijsberts 2002) sta dokazala, da imajo sociodemografski faktorji precejšen vpliv na stališča do neenakosti.

Neenakost med spoloma je v evropskih državah predstavljala perečo problematiko še razmeroma pozno: v drugi polovici 20. stoletja so se številna feministična gibanja razširila po državah in glasno opozarjala na nastale neenakosti med spoloma. Vzrok za njihov nastanek je bil sicer različen od države do države, opozarjata Davis in Robinson (1991), a povezoval jih je vsaj en skupen faktor: visoka neenakost žensk in moških na področju vključenosti v delovno silo ter razlike med spoloma na delovnem mestu, s katerima je neposredno povezana tudi dohodkovna neenakost.

Poglejmo si, kakšno je bilo stanje v obdobju socializma v državah vzhodne in srednje Evrope. Heyns (2005) navaja, da je vključenost žensk v delo naraščala ter celo prehitela odstotek vključenih žensk v delo v kapitalističnih državah. Hkrati je naraščala tudi stopnja izobraženosti, ki so jo prebivalci - tako moški kot ženske - dosegali. Medtem ko je država moške spodbujala, da se izobražujejo na tehničnih in poklicnih šolah, so ženske večinoma obiskovale visoke in višje šole (Heyns in Bialecky v Heyns 2005, 180). Že leta 1989 je stopnja izobraženosti žensk posledično presegla stopnjo izobraženosti moških, kljub temu pa so ženske opravljale slabše plačana dela: zdravstvo, zobozdravstvo, management, pravo, izobrazba in administracija so le nekatera področja, ki v obdobju socializma niso bila bistveno cenjena; bolj cenjena so bila težka, fizična dela, ki so jih opravljali moški (Heyns 2005, 180; Gijsberts 2002, 276), kar je posledica socialistične ideologije. V tržni ekonomiji, torej državah zahodne Evrope, pa je veljalo prav nasprotno. Bolj so bila cenjena prav tista opravila, ki so jih v socializmu ponavadi opravljale ženske, kar je v državah po tranziciji iz socializma v kapitalizem povzročilo preobrat: ženske, ki so imele visoko izobrazbo, so dobile priložnost, da dobijo višjo plačo (Heyns 2005, 181). Kot navaja Guerin (2013) višja izobrazba ženskam vsaj v teoriji prinaša več priložnosti za višji zaslužek v primerjavi z moškimi. Od nastopa kapitalizma dalje se namreč išče bolj izobražene ljudi, medtem pa manj izobraženi ostajajo brez zaposlitve, kar povečuje razlike v neenakosti med ljudmi. A kljub temu razlike v višini zaslužkov med spoloma obstajajo, čeprav se počasi zmanjšujejo. Leta 2008 so tako ženske iz držav Evropske Unije na uro zaslužile 17,3 odstotka manj, leta 2011 pa 16,2 odstotka manj kot moški (Evropska komisija 2014).

Tu je še starost, prav tako pomemben dejavnik. Starostna meja prebivalstva se na stari celini vztrajno povečuje, čemur botrujeta nizka rodnost in izboljšana zdravstvena nega,

navaja Guerin (2013) in dodaja, da ima prav višja starostna skupina povečano tveganje za revščino, saj ima nižje dohodke od mlajšega, delovnega prebivalstva, kar povzroča tveganje za večjo neenakost med skupinama. Slednje predvsem velja za ženske, starejše od 65 let, ki so, kot že omenjeno, zaradi razlik v plačilih v celotnem življenju zaslužile manj in v starosti posledično prejemajo nižjo pokojnino. Tako je revščina leta 2012 ogrožala 21,7 odstotka žensk, starejših od 65 let, in le 16,3 odstotka moških (Evropska komisija 2014).

Iz navedenega postavljam hipoteze, v okviru katerih trdim, da so spol, izobrazba, prihodek in starost pomembni dejavniki, ki vplivajo na stališča prebivalcev posameznih držav Evrope do neenakosti. Sklepam, da bolj negativna stališča do neenakosti gojijo ženske, manj izobraženi, tisti z nižjimi prihodki ter starejši.

3 Analiza podatkov

3.1 Metoda in postopek analize podatkov

V raziskavi sem uporabila sekundarne podatke, zbrane v okviru Mednarodne splošne družboslovne ankete (ang. International Social Survey Programme), in sicer iz modula "Neenakost". Prva raziskava iz omenjenega modula je bila izvedena leta 1987, vsebovala pa je podatke iz 11 držav, a med njimi ni bilo Slovenije. Ker sem v svojem diplomskem delu preučevala tudi spreminjanje stališč v večih časovnih točkah, so v poštev prišli podatki vseh treh Mednarodnih splošnih družboslovnih anket modula "Neenakost", ko je bila v projekt vključena tudi Slovenija. Gre za naslednje raziskave:

- Mednarodna splošna družboslovna anketa (ISSP 1992): Neenakost II
- Mednarodna splošna družboslovna anketa (ISSP 1999): Neenakost III
- Mednarodna splošna družboslovna anketa (ISSP 2009): Neenakost IV

V diplomskem delu sem se osredotočila predvsem na Slovenijo, a obenem me je zanimal tudi evropski kontekst. V ta namen sem v svojo raziskavo vključila tudi podatke nekaterih evropskih držav, in sicer tistih, ki so v Mednarodni splošni družboslovni anketi sodelovale v vseh treh časovnih točkah. To so Avstrija, Bolgarija, Madžarska, (Vzhodna in Zahodna) Nemčija, Norveška, Poljska, Rusija, Švedska in Velika Britanija. Vključila sem tudi podatke Češkoslovaške, ki je kmalu po anketi, izvedeni leta 1992, razpadla na Češko in Slovaško, kar pomeni, da so bili podatki kasneje zbrani za obe ločeni državi posebej.

Podatke sem analizirala s statističnim programom SPSS, pri tem pa sem uporabljala naslednje metode: osnovne opisne statistike, primerjava povprečij, analizo hi kvadrat, kramerjev in kontingenčni koeficient, t-test za neodvisne vzorce, bivariantno analizo in linearno regresijo.

3.2 Hipoteze

S pomočjo teoretskih izsledkov sem določila naslednje hipoteze:

Hipoteza I: Stališča do neenakosti so povezana z zgodovinskimi spremembami: pri Slovencih in prebivalcih nekaterih drugih evropskih držav se je med letoma 1992 in 2009 negativen odnos do neenakosti krepil.

Hipoteza II: Zgodovinska izkušnja vpliva na stališča prebivalcev do neenakosti: prebivalci postsocialističnih držav so bolj nenaklonjeni družbenim neenakostim kot prebivalci starih demokracij.

Hipoteza III: Spol vpliva na posameznikova stališča do neenakosti: ženske bodo bolj kot moški soglašale s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Hipoteza IV: Izobrazba vpliva na posameznikova stališča do neenakosti: nižje izobraženi bodo bolj kot višje izobraženi soglašali s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Hipoteza V: Starost vpliva na posameznikova stališča do neenakosti: starejši bodo bolj kot mlajši soglašali s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Hipoteza VI: Prihodki vplivajo na posameznikova stališča do neenakosti: tisti z nižjimi prihodki bodo bolj kot tisti z višjimi prihodki soglašali s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

3.3 Ocena lastnega položaja v družbeni hierarhiji

Najprej sem se lotila analize ocene prebivalcev izbranih držav glede lastnega položaja v družbeni hierarhiji, kar sem storila z analizo vprašanja: *"V naši družbi so skupine ljudi, ki so blizu vrha, ter skupine, ki so bolj na dnu. Spodaj je lestvica, ki sega od vrha do dna. Kam bi vi uvrstili samega sebe na tej lestvici?"*

Na ta način sem želela nekoliko razložiti situacijo v državah, zajetih v raziskavo.

Tabela 3.1: Samouvrščanje na dno družbene lestvice

	1992	1999	2009
Norveška	8,30%	7,80%	6,50%
Zahodna Nemčija	8,80%	8,70%	9,30%
Avstrija	8,90%	9,60%	4,70%
Švedska	10,00%	9,80%	7,30%
Velika Britanija	15,50%	18,50%	16,30%
Vzhodna Nemčija	24,10%	17,70%	11,70%
Slovenija	24,90%	18,60%	16,10%
Češka*	25,30%	27,60%	18,10%
Slovaška*	25,30%	33,50%	18,80%
Rusija	31,10%	51,20%	29,20%
Poljska	35,70%	34,70%	14,50%
Madžarska	39,10%	40,50%	36,30%
Bolgarija	44,80%	56,40%	37,10%
Povprečje	23,00%	27,50%	17,60%

Zelena prikazuje nižje, rdeča pa višje deleže prebivalcev, ki se samouvrščajo na družbeno dno.

Podatki so urejeni po vrsti glede na leto 1992. *Podatki v letu 1992 veljajo za Češkoslovaško.

Vir: ISSP Research Group (1994, 2002 in 2012).

Primerjava samouvrščanja na dno družbene lestvice (glej Tabelo 3.1) je pokazala precejšnje razlike med izbranimi državami. Predvsem je opazna razlika med tistimi državami, ki so v bližnji preteklosti imele socialistično ureditev, ter starimi demokracijami.

Stare demokracije, to so Norveška, Zahodna Nemčija, Avstrija, Švedska in Velika Britanija, močno izstopajo z nizkim odstotkom tistih, ki se samouvrščajo na dno družbene lestvice, in to v vseh treh časovnih točkah. Podobno je tu precej višji tudi odstotek anketirancev, ki se samouvrščajo na vrh družbene lestvice (glej prilogo B), če primerjam z postsocialističnimi državami.

Slovenija se med vsemi v raziskavo vključenimi državami uvršča na sredino, med postsocialističnimi državami pa skoraj izstopa v pozitivnem smislu skupaj z Vzhodno Nemčijo. Slednja se je že leta 1990 sicer združila z Zahodno Nemčijo v skupno republiko. Proces političnega in ekonomskega združevanja se je na tamkajšnjem ozemlju hitro pričel, a zaradi nekoliko počasnejše družbene integracije prebivalcev

nekdanje Vzhodne Nemčije (Cerami 2004) je vseeno smiselno, da tudi v moji raziskavi upoštevam ločevanje podatkov. Podobno so storili tudi pri Mednarodni splošni družboslovni anketi, od koder črpam podatke. Če v zgornji tabeli pogledamo podatke za vse tri časovne točke, je očitno, da se je situacija v Vzhodni Nemčiji počasi, a vztrajno približevala tisti v drugih zahodnoevropskih državah.

Osredotočimo se torej na Slovenijo. Kot je razvidno iz zgornje tabele, se je v letu 1992 na dno družbene lestvice samouvrstila četrtnina Slovencev. To je razumljivo, saj je Slovenija v obdobju po osamosvojitvi prehajala skozi težko obdobje gospodarske in politične tranzicije (Svetličič in Rojec 1998). Leta 1991 in 1992 je nastopila tudi gospodarska depresija (Lorenčič 2012a), ki je prinesla številne nevšečnosti za prebivalce: mnogi so izgubili zaposlitev, znižal se je standard življenja ipd., kar je vplivalo tudi na večjo negativnost pri ljudeh.

V drugi časovni točki merjenja, leta 1999, je sledil upad tistih, ki so se samouvrstili na dno družbene lestvice: teh je bilo slabih 19 odstotkov. Rus in Toš (2005) navajata normalizacijo razmer ter stabilizacijo novega političnega in gospodarskega sistema, na kar nas napeljujejo tudi podatki iz zgornje tabele. A iz tega ne sklepam le na boljše življenjske razmere, temveč tudi na bolj realistična pričakovanja anketirancev v zvezi s socioekonomskim razvojem v Sloveniji, kot omenjata tudi Rus in Toš (2005).

Lorenčič (2012b) za obdobje po gospodarski depresiji navaja stabilno rast plač, trend zmanjševanja inflacije ter gospodarsko rast - slednja je Slovenijo tedaj uvrstila povsem na vrh med vsemi državami, ki so se potegovala za vstop v Evropsko unijo. Zmanjšanju samouvrščanja Slovencev na dno družbene lestvice je sledilo povečanje samouvrščanja na sredino družbene lestvice, ne pa na sam vrh, kjer odstotek v vseh treh časovnih točkah ni presegel 4 odstotkov (glej prilogo B).

Leta 2009 se je na samo dno družbene lestvice samouvrstilo še manj Slovencev: okoli 16 odstotkov. Gospodarska kriza, ki je nastopila leta 2008, torej ni bistveno vplivala na povečanje samouvrščanja na družbeno dno, kljub temu da se je poslabšala večina kazalcev socialne blaginje, od brezposelnosti do zmanjšanja prihodkov. Gini koeficient, ki prikazuje neenakost porazdelitve dohodka, je tedaj sicer rahlo narasel, a že takoj naslednje leto ponovno upadel (glej Graf 2.1), torej se je dohodkovna neenakost rahlo zmanjšala.

Preostale postsocialistične države so po tranziciji sprva beležile rast odstotkov tistih, ki se samouvrščajo na dno družbene lestvice, razen na Poljskem, ki je tudi po besedah Heynsove (2005, 178) tedaj beležila živahno rast gospodarstva, ter v Vzhodni Nemčiji, ki je v pozitivni smeri sledila starim demokracijam. Izstopata Rusija in Bolgarija, kjer je v letu 1999 odstotek tistih, ki se samouvrščajo na samo dno družbene lestvice, presegel 51 odstotkov.

3.4 Stališča o družbeni neenakosti

V raziskavi sem stališča o neenakostih, ki so jih izrazili anketiranci, merila z dvema kazalcema: z mnenji o tem, ali so razlike v dohodkih prevelike, in z mnenji o tem, ali je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Anketiranci so pri vsaki trditvi opredelili svoje mnenje glede strinjanja oz. nestrinjanja na vnaprej določeni ordinalni lestvici od 1 do 5. Lestvica odgovorov je bila naslednja: 1 - močno soglašam, 2 - soglašam, 3 - niti soglašam, niti ne soglašam, 4 - ne soglašam, 5 - močno ne soglašam.

Odvisni spremenljivki sem poimenovala na naslednji način:

- V1 - Strinjanje, da so razlike v dohodkih prevelike
- V2 - Strinjanje, da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih

3.4.1 Medčasovna primerjava

Najprej sem preverjala, ali so stališča do neenakosti povezana z zgodovinskimi spremembami. To sem storila tako, da sem opazovala deleže anketirancev, ki so močno soglašali z omenjenima trditvama. Zanimali so me deleži po državah in v vseh treh časovnih točkah.

Tabela 3.2: Podpora zmanjševanju dohodkovnih neenakosti: odstotek odgovorov "močno soglašam" glede na posamezno državo

Država	Leto anketiranja	"Razlike v dohodkih so prevelike"	"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"
Norveška	1992	22,30%	16,80%
	1999	22,10%	18,00%
	2009	12,00%	9,40%
Švedska	1992	24,40%	17,40%
	1999	28,80%	22,90%
	2009	32,20%	21,00%
Zahodna Nemčija	1992	30,50%	20,00%
	1999	19,50%	12,50%
	2009	45,10%	22,40%
Avstrija	1992	35,40%	27,80%
	1999	40,40%	28,90%
	2009	46,30%	30,40%
Češka*	1992	35,70%	23,50%
	1999	59,90%	42,80%
	2009	51,40%	29,50%
Slovaška*	1992	35,70%	23,50%
	1999	73,40%	40,70%
	2009	62,10%	37,30%
Velika Britanija	1992	36,30%	25,90%
	1999	29,50%	18,20%
	2009	29,30%	18,20%
Poljska	1992	41,80%	30,50%
	1999	44,70%	34,50%
	2009	53,30%	39,30%
Madžarska	1992	45,20%	32,50%
	1999	67,70%	47,40%
	2009	77,50%	55,00%
Slovenija	1992	48,40%	31,30%
	1999	48,80%	40,40%
	2009	58,20%	47,80%
Rusija	1992	58,30%	35,50%
	1999	77,50%	59,40%
	2009	62,30%	54,80%
Vzhodna Nemčija	1992	60,50%	42,40%
	1999	44,00%	26,20%
	2009	68,00%	41,40%
Bolgarija	1992	84,70%	60,70%
	1999	82,20%	56,00%
	2009	57,60%	45,90%
Vse države skupaj	1992	43,30%	29,80%
	1999	51,50%	36,70%
	2009	49,30%	34,70%

Podatki so urejeni po vrsti glede na V1 ter leto 1992. *Podatki v letu 1992 veljajo za Češkoslovaško.

Vir: ISSP Research Group (1994, 2002 in 2012).

Razvidno je (glej Tabela 3.2), da z nizkim odstotkom močnega strinjanja s tem, da so razlike v dohodkih prebivalcev prevelike ter da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih, izstopata obe skandinavski državi, vključeni v mojo raziskavo. Norveška in Švedska sta v zadnjih nekaj desetletjih beležili stabilnost oziroma recimo raje, da se neenakost med prebivalci tu ni povečevala. Skandinavski blagi tip kapitalizma z velikim poudarkom na socialni blaginji za svoje prebivalce je namreč narejen veliko bolj egalitarno (Smeeding v Acemoglu in drugi 2012), kar se kaže tudi v večji egalitarnosti prebivalcev ter njihovem odnosu do oblasti: v letu 2009 je s tem, da so razlike v prihodkih prevelike, soglašalo le 12 odstotkov norveških anketirancev in 32 odstotkov švedskih anketirancev, medtem ko je z odgovornostjo vlade za zmanjševanje razlik v dohodkih soglašalo le 9 odstotkov Norvežanov ter 21 odstotkov Švedov. Rus in Toš (2005, 57) ugotavljata, da je na Švedskem, na primer, ki ima daljšo zgodovino socialne demokracije, dobra podpora države pri zadovoljevanju potreb posameznikov in zagotavljanju enakih možnosti prebivalcev bistveno bolj zaželjena kot sama podpora zmanjševanju razlik v dohodkih državljanov. Rus in Toš (2005, 57) domnevata, da vzrok za to tiči v učinkovitem delu obeh držav na področju socialnih programov.

Podobni rezultati so tudi v preostalih treh starih demokratičnih državah: anketiranci iz Zahodne Nemčije, Avstrije in Velike Britanije so izkazali podpovprečni odstotek močnega strinjanja s tem, da so razlike v dohodkih prebivalcev prevelike ter da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih. Gre torej za države z razmeroma veliko stopnjo egalitarnosti, ki pa ne dosega tiste v prej omenjenima skandinavskima državama. Še najbolj se jima približuje Velika Britanija, ki je od prve do zadnje časovne točke uspela nekoliko zmanjšati kritično mišljenje svojih prebivalcev.

Če se osredotočim na Slovenijo, vidim, da je delež tistih, ki se strinjajo z zgoraj navedenima trditvima, skozi vse tri časovne točke naraščal. V letu 1992 in 1999 je s tem, da obstajajo razlike v dohodkih med Slovenci, močno soglašala skoraj polovica anketirancev, desetletje kasneje pa je delež narasel na skoraj 60 odstotkov. S tem, da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih, se je leta 1992 zelo strinjalo 31 odstotkov anketirancev, leta 2009 pa že skoraj polovica odgovarjajočih v anketi. Podobno ugotavlja tudi Lorenčič (2012a), ki je takšne in drugačne posledice na stališčih do neenakosti pri Slovencih pripisal procesu, v katerem je Slovenija privatizirala svoje družbeno premoženje, k čedalje večjemu strinjanju z odgovornostjo vlade glede

zmanjševanja razlik v dohodkih pa je po njegovem mnenju botrovalo tudi dejstvo, da so na dan počasi, a vztrajno prihajale nove in nove informacije o prevarah posameznikov, ki so izkoristili proces privatizacije v svoj prid.

Pogledala sem še, v katerih državah so anketiranci izkazali največ strinjanja z tem, da so dohodkovne razlike prevelike, ter s tem, da je vlada tista, ki je odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih. Najvišje odstotke je opaziti v Bolgariji in Rusiji ter na Madžarskem, pa tudi v drugih postsocialističnih državah, vključenih v raziskavo. To pa ni presenečenje, saj so te države zaradi tranzicije iz socializma v demokracijo imele v zadnjih dveh desetletjih precej več dela z urejanjem socialnih programov (Rus in Toš, 2005, 64). Kljub temu pa je v Bolgariji opaziti trend upadanja odstotkov.

Z analizo varianc (glej prilogo C) sem primerjala tudi povprečja na obeh spremenljivkah med tremi časovnimi točkami. S preverjanjem domnev o razlikah v aritmetičnih sredinah sem ugotovila, da med populacijskimi aritmetičnimi sredinami obstaja razlika, saj je varianca med skupinami večja od variance znotraj skupin (F pri $V1$ znaša 29,292, pri $V2$ pa 62,393). Ugotovljene razlike so na ravni vseh opazovanih držav skupaj med tremi časovnimi točkami tudi statistično značilne pri $\text{sig.} < 0,01$.

Iz vsega navedenega ugotavljam, da so stališča do neenakosti povezana z zgodovinskimi spremembami, oz. bolj natančno, da se je negativen odnos do neenakosti med letoma 1992 in 2009 krepil. Hipotezo I zato sprejemem. Med državami sicer obstajajo precejšnje razlike: v nekaterih državah je negativen odnos do neenakosti precej bolj izrazit kot v drugih. Potrebno je opozoriti tudi na to, da so pri večjem vzorcu tudi majhne razlike lahko statistično značilne.

3.4.2 Primerjava glede na zgodovinsko izkušnjo

Zaradi ugotovitve, da prihaja do precejšnjih razlik med starimi demokratičnimi državami in postsocialističnimi državami, kar sem prikazala že v pregledu literature pa tudi v dosedanjih analizah, sem v raziskavo vključene države razdelila v dve skupini: na stare demokratične države in na bivše socialistične države (glej Tabela 3.3).

Tabela 3.3: Razdelitev vključenih držav glede na zgodovinsko izkušnjo

Stare demokratične države	Bivše socialistične države
Avstrija	Bolgarija
Norveška	Češkoslovaška (Češka in Slovaška)
Švedska	Madžarska
Velika Britanija	Poljska
Zahodna Nemčija	Rusija
	Slovenija
	Vzhodna Nemčija

Napravila sem primerjavo odvisnih spremenljivk V1 in V2 glede na zgodovinsko izkušnjo. Zanimalo me je močno strinjanje anketirancev s tem, da so razlike v dohodkih prevelike ter s tem, da je vlada tista, ki je odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih med ljudmi glede na to, ali prebivajo v kateri izmed starih demokratičnih držav ali kateri izmed bivših socialističnih držav. Med slednje seveda spada tudi Slovenija.

Tabela 3.4: Podpora zmanjševanju dohodkovnih neenakosti: odstotek odgovorov "močno soglašam" glede na zgodovinsko izkušnjo

Država	Leto anketiranja	"Razlike v dohodkih so prevelike"	"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"
Stare demokracije	1992	29,60%	21,10%
	1999	27,90%	20,30%
	2009	31,30%	19,40%
Bivše socialistične države	1992	53,30%	36,20%
	1999	64,30%	45,50%
	2009	60,50%	44,20%
Vse države skupaj	1992	43,30%	29,80%
	1999	51,50%	36,70%
	2009	49,30%	34,70%

Vir: ISSP Research Group (1994, 2002 in 2012).

Iz Tabele 3.4 je razvidno, da gre za precejšnje razlike v stališčih do neenakosti glede na to, ali anketiranci prebivajo v starih demokratičnih državah ali državah, ki so še nekaj desetletij nazaj delovale po socialističnem sistemu. Anketiranci iz Bolgarije, Češke, Slovaške, Madžarske, Poljske, Rusije, Slovenije in Vzhodne Nemčije so v vseh treh časovnih točkah močneje soglašali s trditvama kot anketiranci iz Avstrije, Norveške, Švedske, Velike Britanije in Zahodne Nemčije.

Le okoli 28 - 31 odstotkov anketirancev iz držav, ki spadajo med stare demokracije, se s trditvijo, da so razlike v dohodkih prevelike, močno strinja. V treh časovnih točkah, ki sem jih vključila v raziskavo, odstotek ni bistveno nihal. Podobno je bilo tudi pri trditvi, da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih, kjer se je s tem močno strinjalo le okoli 19 - 21 odstotkov anketirancev iz držav z dolgo demokratično zgodovino. Drugačna je situacija pri anketirancih iz bivših socialističnih držav, kjer se več kot polovica, natančneje okoli 53 - 64 odstotkov, močno strinja s trditvijo, da so razlike v dohodkih prevelike. Pri trditvi, da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih, se odstotek giba med 36 - 45 odstotkov. V primerjavi z rezultati starih demokracij imajo torej bivše socialistične države skoraj še enkrat toliko zelo egalitarnih prebivalcev.

Vzrok za tolikšno razliko je treba iskati v različni stopnji egalitarnih čustev, ki jih gojijo prebivalci držav iz ene ali iz druge skupine. Atkinson in Micklewright (v Gijsberts 2002, 271) opozarjata na močno egalitarno ideologijo, ki je tudi ali pa recimo raje še posebej na področju dohodkov prebivalcev veljala v socialističnih državah in se izvajala več kot štiri desetletja. Ker so bili dohodki precej enakomerno razdeljeni (Gijsberts 2002, 271) med prebivalce Bolgarije, Češke, Slovaške, Madžarske, Poljske, Rusije, Slovenije, Vzhodne Nemčije in prebivalce drugih držav s socialističnim sistemom, tudi večjih razlik med prebivalci ni bilo opaziti. Takšen trend mišljenja ljudi se je, kot kažejo rezultati v zgornji tabeli, nadaljeval tudi po tranziciji iz socializma v demokracijo, ki je potekala v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Vrednote in stališča pa se spreminjajo precej počasi in šele v letu 2009, ko je potekalo zadnje merjenje v okviru raziskave "Neenakost", sem opazila manjši upad odstotka tistih anketirancev, ki se močno strinjajo s tem, da so razlike v dohodkih prevelike in da je za njihovo zmanjševanje odgovorna vlada. Ali gre za dolgoročen trend, bo pokazala prihodnost.

Nasprotno se je izkazalo pri anketirancih iz Avstrije, Norveške, Švedske, Velike Britanije in Zahodne Nemčije, ki se v primerjavi z anketiranci iz bivših socialističnih držav precej manj strinjajo s tem, da so razlike v dohodkih prevelike in da je za njihovo zmanjševanje odgovorna vlada. Gijsberts (2002, 277) meni, da k temu botruje večja skladnost med zaznavanjem in toleriranjem neenakosti v dohodkih. Ta pa je posledica življenja v dolgoletni demokratični ureditvi.

Preverila bom še povezanost neodvisne spremenljivke "zgodovinska izkušnja" z odvisnima spremenljivkama V1 in V2. Naj omenim še, da spremenljivkama V1 in V2 nisem spreminjala lestvice, ki torej ostaja 5-stopenjska.

Na tem mestu postavim ničelno in osnovno domnevo:

- Ničelna domneva $H_0: \chi^2 = 0$ (ni povezanosti med spremenljivkama)
- Osnovna domneva $H_1: \chi^2 > 0$ (povezanost med spremenljivkama je)

Tabela 3.5: Povezanost zgodovinske izkušnje s stališči do neenakosti

Leto	"Razlike v dohodkih so prevelike"			"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"		
	χ^2	Kramerjev koeficient	Kontingenčni koeficient	χ^2	Kramerjev koeficient	Kontingenčni koeficient
1992	962,055*	0,251	0,243	469,272*	0,177	0,174
1999	1937,291*	0,363	0,341	1052,978*	0,267	0,258
2009	1360,162*	0,312	0,298	1127,613*	0,286	0,275

*statistično značilno vsaj na ravni $p < 0,01$

Ker je signifikanca za obe odvisni spremenljivki v vseh treh časovnih točkah manjša od 0.01 (glej Tabela 3.5), lahko zavrnem ničelno domnevo in sprejemem osnovno, ki pravi, da sta spremenljivki povezani. Iz tega sklepam, da sta spremenljivki V1 in V2 ter "zgodovinska izkušnja" statistično značilno povezana in povezavo posplošim na celotno populacijo.

Napravila sem še t-test za neodvisne vzorce in preverjala domneve o enakosti dveh povprečij:

- Ničelna domneva $H_0: \sigma_1^2 = \sigma_2^2$ (povprečji sta enaki)
- Osnovna domneva $H_1: \sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$ (povprečji sta različni)

Tabela 3.6: Razlike v odnosu do neenakosti med starimi demokracijami in bivšimi socialističnimi državami (T-test za neodvisne vzorce)

	Leto	Testna statistika t	Stopnja značilnosti (2-stranski test)	Razlika aritmetičnih sredin	St. napaka razlike aritmetičnih sredin
V1	1992	25,884	0,00	0,392	0,015
	1999	28,404	0,00	0,620	0,022
	2009	37,066	0,00	0,537	0,014
V2	1992	18,558	0,00	0,348	0,019
	1999	22,018	0,00	0,617	0,028
	2009	33,409	0,00	0,601	0,018

Predpostavljene sta enaki varianci

S t-testom (glej Tabela 3.6) sem ugotovila, da lahko ničelno domnevo zavrnem pri obeh spremenljivkah pri vseh treh časovnih točkah, saj imajo vse statistično značilnost nižjo od 0,01, torej lahko s tveganjem, nižjim od te vrednosti, sprejemem sklep, da tisti, ki prihajajo iz starih demokracij, gojijo drugačna stališča do neenakosti kot tisti, ki prihajajo iz bivših socialističnih držav.

Kramerjev in kontingenčni koeficient pri statistični značilnosti, manjši od 0,01, za obe odvisni spremenljivki nakazujeta značilno šibko do srednje močno povezanost z neodvisno spremenljivko "zgodovinska izkušnja". Pri spremenljivki V1 opažam povečanje obeh koeficientov v drugi časovni točki. Razkorak v stališčih o neenakostih v prihodkih se je glede na to, ali gre za prebivalce starih demokracij ali bivših socialističnih držav, torej povečal, kar pa ni bilo pričakovano. Gijsbertsova (2002, 277) je ugotovila, da je v bivših socialističnih državah po tranziciji hitro pričel naraščati prepad med zaznano in še tolerirajočo neenakostjo v prihodkih: v 1992 se je povečal odstotek ljudi, ki so menili, da je neenakost v prihodkih legitimna. Na Poljskem in Madžarskem se je ta odstotek precej povečal tudi kasneje v letih po tranziciji, opaža Gijsbertsova (2002, 277), kar je verjetno vplivalo na zgoraj dobljeni rezultat. Nasprotno pa je bilo v starih demokracijah, ki so že na splošno imele manjši prepad med zaznano in tolerirajočo neenakostjo v prihodkih - to pa se v zadnjih dveh desetletjih ni bistveno spreminjalo, saj te države niso prešle skozi tranzicijo (Gijsberts 2002, 277). Pri spremenljivki V2 je opaziti rast obeh koeficientov tako v drugi kot tudi v tretji časovni točki.

Iz navedenega lahko potrdim hipotezo II in zaključim, da zgodovinska izkušnja vpliva na stališča prebivalcev do enakosti: prebivalci postsocialističnih držav imajo bolj negativen odnos do družbenih neenakosti kot prebivalci starih demokracij.

3.4.3 Primerjava glede na sociodemografske skupine

Na podlagi teorije sklepam, da obstaja povezanost med neodvisnimi spremenljivkami spol, izobrazba, starost in prihodek ter odvisnima spremenljivkama V1 in V2, kar trdim tudi v hipotezah.

Ali to drži, bom ugotavljala na dva načina: najprej bom prikazala povezave na bivariantni ravni, nato pa bom z regresijo ugotavljala še čiste (neposredne) vplive

izbranih spremenljivk. Pri tem se bom natančneje osredotočila na tri države: Slovenijo, Norveško in Bolgarijo. Slednji sem izbrala na podlagi ugotovitev, do katerih sem prišla v prejšnjih poglavjih. Prav ti dve sta namreč takšni državi, ki najbolj izstopata bodisi v eno bodisi v drugo smer. Spomnimo se Tabele 3.1, kjer je razvidno, da se na družbeni lestvici na dno samouvršča prav najmanj Norvežanov in največ Bolgarov v vseh treh časovnih točkah.

Tabela 3.7: Povezanost med demografskimi spremenljivkami in odnosom do neenakosti (Pearsonov koeficient korelacije)

		Slovenija		Norveška		Bolgarija	
		V1	V2	V1	V2	V1	V2
Spol	1992	-0,076*	-0,052*	-0,111*	-0,124*	-0,088*	-0,079*
	1999	0,022	-0,601	-0,109*	-0,135*	0,007	0,000
	2009	-0,059	-0,037	-0,165*	-0,147*	0,038	-0,019
Izobrazba	1992	0,209*	0,330*	0,312*	0,305*	0,122*	0,296*
	1999	0,057	0,215*	0,178*	0,130*	-0,048	0,130*
	2009	0,065*	0,167*	0,264*	0,135*	0,082*	0,190*
Starost	1992	-0,091*	-0,101*	-0,100*	-0,076*	-0,077*	-0,198*
	1999	-0,053	-0,144*	-0,052	-0,027	-0,043	-0,129*
	2009	-0,055*	-0,066*	-0,078*	-0,072*	-0,038	-0,104*
Prihodki	1992	0,106*	0,198*	0,258*	0,279*	0,097*	0,276*
	1999	0,055	0,048	0,033	0,026	0,031	0,000
	2009	0,081*	0,176*	-0,024	-0,008	0,048	0,173*

*statistično značilno vsaj na ravni $p < 0,05$

Za pojasnitev vrednosti neodvisnih spremenljivk glej prilogo Č.

Pri spremenljivkah "spol" in "starost" opažam zelo šibko do šibko negativno povezanost z odvisnima spremenljivkama V1 in V2, pri spremenljivkah "izobrazba" in "prihodki" pa se nakazuje zelo šibka do šibka pozitivna povezanost (glej Tabela 3.7).

Negativna korelacija pri spremenljivki "spol" nakazuje na to, da so ženske tiste, ki močneje soglašajo s trditvama oz. bolj nasprotujejo med ljudmi, in ne moški. Korelacija med spolom in odvisnima spremenljivkama V1 in V2 je najbolj razvidna v primeru Norveške, kar pripisujem dejstvu, da je ta država med najbolj naprednimi v svetu, kar se tiče zmanjševanja razlik med spoloma (in nasploh vseh razlik med ljudmi). Leta 2003, na primer, je kot prva država na svetu uvedla kvote, ki ženskam zagotavljajo 40 odstotno pokritost mest v upravnih odborih državnih podjetij (Storvik in Teigen 2010). Podobnih ukrepov v tej državi ni bilo malo, zato sklepam, da so ženske tu razvile močnejše zavedanje problematike neenakosti med spoloma kot drugod po Evropi, zato imajo tudi bolj negativen odnos do družbenih neenakosti.

Pozitivna korelacija pri spremenljivki "izobrazba" kaže, da nižje izobraženi močneje soglašajo s trditvama oz. bolj nasprotujejo neenakostim med ljudmi in obratno: višje izobraženi izkazujejo bolj jasno podporo večjim neenakostim. To je nekoliko manj izraženo v primeru Bolgarije. Rezultate pripisujem posledici življenja v kapitalizmu, ki nagrajuje bolj izobražene ljudi, po drugi strani pa manj izobraženi ostajajo brez zaposlitve. Posledica so večje razlike v neenakosti med ljudmi.

Negativna korelacija pri spremenljivki "starost" kaže, da so starejši anketiranci tisti, ki se bolj strinjajo s trditvama, in ne mlajši. Bistvenih razlik med državami ni opaziti, prav tako korelacija ni močna. Da so starejši anketiranci tisti, ki imajo bolj negativen odnos do družbenih neenakosti, pripisujem temu, da imajo prav oni večje tveganje za revščino, in ne mlajši.

Pozitivna korelacija pri spremenljivki "prihodki" mi pove, da tisti z manjšimi prihodki bolj nasprotujejo neenakostim med ljudmi. To je pričakovano, saj so podobno kot starejši tudi revnejši tisti, ki imajo večje tveganje za revščino, hkrati pa jasneje izkazujejo nestrinjanje z večjimi neenakostmi, ki najbolj prizadenejo prav to skupino.

Z regresijo (glej Tabele 3.8, 3.9 in 3.10) bom poskušala natančneje ugotoviti, ali imajo posamezne neodvisne spremenljivke neposredni vpliv na odvisni spremenljivki V1 in V2.

Tabela 3.8: Sociodemografski dejavniki odnosa do neenakosti - regresijska analiza za Slovenijo

		"Razlike v dohodkih so prevelike"		"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"	
		Beta	Standardiziran koef. beta	Beta	Standardiziran koef. beta
1992	Konstanta	1,629		1,542	
	Spol	-0,093	-0,051	-0,064	-0,033
	Izobrazba	0,071	0,171*	0,118	0,270*
	Starost	-0,034	-0,055	-0,031	-0,048
	Prihodek	0,004	0,017	0,018	0,071
		R ² = 0,040	F = 8,682*	R ² = 0,102	F = 22,855*
1999	Konstanta	1,574		1,496	
	Spol	0,052	0,022	-0,037	-0,015
	Izobrazba	0,038	0,047	0,161	0,191*
	Starost	-0,027	-0,038	-0,074	-0,099*
	Prihodek	0,000	0,053	0,000	0,041
		R ² = 0,008	F = 2,052	R ² = 0,058	F = 15,224*
2009	Konstanta	1,573		1,600	
	Spol	-0,100	-0,077*	-0,080	-0,052
	Izobrazba	0,033	0,071	0,058	0,106*
	Starost	-0,021	-0,059	-0,028	-0,066
	Prihodek	0,000	0,040	0,000	0,125*
		R ² = 0,021	F = 4,186*	R ² = 0,050	F = 10,287*

* statistično značilno vsaj na ravni $p < 0,05$

Tabela 3.9: Sociodemografski dejavniki odnosa do neenakosti - regresijska analiza za Norveško

		"Razlike v dohodkih so prevelike"		"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"	
		Beta	Standardiziran koef. beta	Beta	Standardiziran koef. beta
1992	Konstanta	1,130		1,198	
	Spol	-0,092	-0,045	-0,103	-0,045
	Izobrazba	0,159	0,250*	0,169	0,239*
	Starost	-0,019	-0,030	0,006	0,009
	Prihodek	0,091	0,156*	0,115	0,175*
			R ² = 0,126	F = 48,031*	R ² = 0,125
1999	Konstanta	1,839		2,395	
	Spol	-0,300	-0,123*	-0,426	-0,139*
	Izobrazba	0,176	0,188*	0,166	0,140*
	Starost	-0,015	-0,020	-0,003	-0,003
	Prihodek	0,000	0,079*	0,000	0,064*
			R ² = 0,052	F = 17,094*	R ² = 0,039
2009	Konstanta	2,380		2,906	
	Spol	-0,351	-0,181*	-0,331	-0,161*
	Izobrazba	0,205	0,271*	0,115	0,143*
	Starost	-0,026	-0,041	-0,040	-0,060*
	Prihodek	0,000	-0,037	0,000	-0,016
			R ² = 0,104	F = 38,892*	R ² = 0,048

* statistično značilno vsaj na ravni $p < 0,05$

Tabela 3.10: Sociodemografski dejavniki odnosa do neenakosti - regresijska analiza za Bolgarijo

		"Razlike v dohodkih so prevelike"		"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"	
		Beta	Standardiziran koef. beta	Beta	Standardiziran koef. beta
1992	Konstanta	1,312		1,396	
	Spol	-0,097	-0,075*	-0,168	-0,070*
	Izobrazba	-0,003	-0,011	0,116	0,213*
	Starost	-0,001	-0,002	-0,045	-0,064
	Prihodek	0,000	0,088*	0,000	0,155*
		R ² = 0,015	F = 3,821*	R ² = 0,126	F = 34,447*
1999	Konstanta	1,710		1,862	
	Spol	0,014	0,006	0,008	0,003
	Izobrazba	-0,050	-0,064*	0,108	0,098*
	Starost	-0,039	-0,058	-0,104	-0,107*
	Prihodek	0,000	0,015	0,000	-0,027
		R ² = 0,006	F = 1,649	R ² = 0,027	F = 7,439*
2009	Konstanta	1,160		1,531	
	Spol	0,099	0,075	0,005	0,002
	Izobrazba	0,034	0,064	0,095	0,124*
	Starost	0,014	0,037	-0,032	-0,059
	Prihodek	0,000	0,047	0,000	0,138*
		R ² = 0,013	F = 2,139	R ² = 0,050	F = 8,518*

* statistično značilno vsaj na ravni $p < 0,05$

Če se osredotočim na spremenljivko "spol", vidim, da je statistična značilnost nižja od 0,05 v primeru Slovenije v letu 2009 pri V1, v primeru Norveške v letu 1999 in 2009 pri obeh odvisnih spremenljivkah ter v primeru Bolgarije v letu 1992 prav tako pri obeh odvisnih spremenljivkah. Gre za zelo šibek negativen vpliv spola na soglašanje s tem, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Podobno se je pokazalo tudi na bivariantni ravni, kjer se prav tako niso pokazale zelo močne povezave. Iz navedenega hipotezo III v pravkar naštetih primerih potrdim, saj kot kaže spol vpliva na posameznikova stališča do neenakosti, čeprav gre za zelo majhen vpliv: ženske bolj kot moški soglašajo s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Pri spremenljivki "izobrazba" je statistična značilnost nižja od 0,05 skorajda pri vseh primerih, razen pri V1 v primeru Slovenije (v letu 1999 in 2009) in Bolgarije (v letu 1992 in 2009). Opaziti je šibek do srednje močen vpliv izobrazbe na to, kako močno bodo anketiranci soglašali s tem, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Šibek vpliv izobrazbe na odvisni spremenljivki se je pokazal tudi na bivariantni ravni. Hipotezo IV zato lahko v skoraj vseh primerih potrdim, saj izobrazba vpliva na posameznikova stališča do neenakosti: manj izobraženi bolj kot višje izobraženi soglašajo s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki.

Če se osredotočim na spremenljivko "starost" pri spremenljivki V1, vidim, da je stopnja značilnosti previsoka, da bi lahko sklepala na povezanost starosti s stališči posameznikov o tem, da so razlike v dohodkih previsoke. Podobno se izkaže tudi pri V2, a v določenih primerih (Slovenija in Bolgarija v letu 1999 ter Norveška v letu 2009) vendarle opazim vpliv starosti na spremenljivko V2. Ta je sicer zelo šibek, podobno se izkaže tudi na bivariantni ravni, kjer je nekoliko več statistično značilnih povezav, a so vse zelo šibke. Iz navedenega hipoteze V ne morem sprejeti in sklenem, da starost ne vpliva na posameznikova stališča do neenakosti.

Poglejmo si še spremenljivko "prihodki" in njen vpliv na stališča do neenakosti. Stopnja značilnosti je manjša od 0,05 v naslednjih primerih: za Slovenijo pri spremenljivki V2 v letu 2009, za Norveško pri V1 in V2 v letih 1992 in 1999 ter za Bolgarijo pri V1 in V2 v letu 1992 ter pri V2 v letu 2009. Tu lahko sklepam na povezanost višine prihodkov z stališči do neenakosti: gre za zelo šibko do šibko pozitivno povezanost, kar se je izkazalo tudi na bivariantni ravni. To pomeni, da tisti z nižjimi prihodki bolj kot tisti z višjimi prihodki soglašajo s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Hipotezo VI zato v teh primerih lahko potrdim.

4 Sklep

V diplomski nalogi sem skušala potrditi hipoteze, ki sem jih postavila v okviru teoretskega pregleda. Ugotovila sem, da so se stališča Slovencev in nekaterih drugih evropskih držav do neenakosti v 17-letnem obdobju spreminjala, v nekaterih državah bolj, spet v drugih precej manj. Poleg Slovenije sem v raziskavo vključila še Avstrijo, Bolgarijo, Češko, Madžarsko, Vzhodno in Zahodno Nemčijo, Norveško, Poljsko, Rusijo, Slovaško, Švedsko in Veliko Britanijo.

Za začetek sem analizirala, kako se prebivalci Slovenije in ostalih v raziskavo vključenih držav samouvrščajo na družbeni lestvici: natančneje me je zanimalo, kako se samouvrščajo na samo dno družbene lestvice. Ugotovitve so pokazale na bistveno razlikovanje med prebivalci tistih držav, ki so v bližnji preteklosti imele socialistično ureditev, kamor spada tudi Slovenija, ter prebivalci tistih držav, ki so imele demokracijo. Medtem ko so se prebivalci prvih precej bolj množično uvrščali na družbeno dno, in to v vseh treh časovnih točkah, pa lahko prav nasprotno trdim za prebivalce starih demokratičnih držav. Skleпам, da je na to vplivala gospodarska in politična tranzicija, ki so jo v prvih letih po prehodu iz socializma v kapitalizem preživele prav vse postsocialistične države ter nestabilnost v državi, ki je za posledico imela povečanje brezposelnosti in znižanje življenjskega standarda. V letih po tem je sledila normalizacija razmer in stabilizacija v postsocialističnih državah, kar je prineslo boljše življenjske razmere in povečanje samouvrščanja na sredino družbene lestvice namesto na samo dno. Pri starih demokratičnih državah je bilo samouvrščanja na dno družbene lestvice v vseh treh časovnih točkah precej manj in skleпам, da je k temu botrovala večja gospodarska in politična stabilnost ter večje zadovoljstvo prebivalcev. Na splošno pa ugotavljam, da se je v zadnjih dveh desetletjih odstotek ljudi, ki se samouvrščajo na družbeno dno, v izbranih državah zmanjšal.

V nadaljevanju sem se lotila natančnejše analize stališč do neenakosti. V okviru hipoteze I sem ugotavljala, ali so stališča do neenakosti povezana z zgodovinskimi spremembami, natančneje, če se je negativen odnos do neenakosti pri ljudeh med letoma 1992 in 2009 krepil. Ugotovitve so pokazale, da temu je tako, zato sem sprejela hipotezo I. Kljub temu pa sem opazila, da so med posameznimi državami precejšnje

razlike: v nekaterih državah je negativen odnos do neenakosti precej bolj izrazit kot v drugih. Izkazalo se je, na primer, da so prebivalci Bolgarije, Rusije, Madžarske in tudi preostalih postsocialističnih držav precej bolj negativni do neenakosti. To pripisujem posledicam tranzicije iz socializma v demokracijo, na kar sta nakazala tudi Rus in Toš (2005, 64).

V okviru hipoteze II sem ugotavljala, ali zgodovinska izkušnja vpliva na stališča prebivalcev do neenakosti. Rezultati kažejo na to, da sta odvisni spremenljivki "strinjanje, da so razlike v dohodkih prevelike" in "strinjanje, da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih" ter neodvisna spremenljivka "zgodovinska izkušnja" statistično značilno povezani. Hipotezo II zato potrjujem in sklepam, da zgodovinska izkušnja vpliva na stališča prebivalcev do enakosti oziroma če sem bolj natančna: prebivalci postsocialističnih držav imajo bolj negativna stališča do družbenih neenakosti kot prebivalci starih demokracij. Kot kaže, je na to vplivala večja enakost prebivalcev postsocialističnih držav, ki je bila zanje značilna več desetletij pred tranzicijo iz socializma v demokracijo, ter dolgoletna večja neenakost prebivalcev starih demokracij. Podobno meni tudi Gijsberts (2002, 271).

Z izračuni korelacij na bivariantni ravni in z multiplo linearno regresijo sem nadalje preverjala, ali obstaja povezanost med neodvisnimi spremenljivkami spol, izobrazba, starost in prihodek ter odvisnima spremenljivkama "strinjanje, da so razlike v dohodkih prevelike" in "strinjanje, da je vlada odgovorna za zmanjševanje razlik v dohodkih". Zaradi obširnosti sem v analizo vključila zgolj tri države: Slovenijo sem primerjala z Norveško in Bolgarijo, saj gre za državi, ki sta v poprejšnjih analizah najbolj izstopali - Norveška z najmanjšim in Bolgarija z največjim deležem tistih, ki se uvrščajo na dno socialne lestvice.

Izkazalo se je, da spol vpliva na posameznikova stališča do neenakosti. Ženske so tiste, ki bolj soglašajo s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Gre sicer za zelo majhen vpliv, ki pa je statistično značilen. Predvidevam, da je vzroke za to treba poiskati v večji neenakosti med spoloma, saj so ženske tiste, ki imajo nižje prihodke ter imajo posledično tudi povečano tveganje za revščino.

Pri izobrazbi je bilo opaziti šibek do srednje močen vpliv na to, kako močno bodo anketiranci soglašali s tem, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Manj izobraženi so tisti, ki se s trditvama bolj strinjajo. Tudi tu je treba vzroke iskati v večji neenakosti med manj in bolj izobraženimi. Prvi namreč težje dobijo zaposlitev, kar pomeni da tudi bolj tvegajo revščino.

V primeru starosti sem ugotovila, da je stopnja značilnosti previsoka, da bi lahko sklepala na povezavo starosti s stališči o tem, da so razlike v dohodkih previsoke. Opazim pa nekakšen vpliv starosti na stališča o tem, da je vlada tista, ki je odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Ta je sicer zelo šibek, kar se izkaže tudi na bivariantni ravni. Zaradi navedenega ne morem sprejeti hipoteze in zaključim, da starost ne vpliva na posameznikova stališča do neenakosti.

Tudi pri preverjanju vpliva prihodkov na stališča do neenakosti sem prišla do podobnih zaključkov: ugotovila sem zelo šibek do šibek vpliv, natančneje, da tisti z nižjimi prihodki bolj soglašajo s trditvama, da so razlike v dohodkih prevelike in da je vlada odgovorna za to, da zmanjša razlike v dohodkih med ljudmi z visokimi in nizkimi dohodki. Podobno kot že pri vplivu spola in izobrazbe tudi tu menim, da so nižji prihodki povezani z višjim tveganjem za revščino, kar povzroča bolj negativna stališča do družbenih neenakosti pri tistih z nižjimi prihodki.

Hipoteze III, IV in VI sem torej potrdila, hipotezo V pa sem zavrnila. Ugotovitve o šibkih povezavah pri vseh neodvisnih spremenljivkah so najverjetneje posledica precej asimetričnih distribucij pri odvisnih spremenljivkah, saj je velika večina anketirancev izražala strinjanje pri obeh trditvah. To je še posebej značilno za Slovenijo. Pri starosti pa gre najverjetneje tudi za to, da je vpliv te spremenljivke bolj posreden: preko izobrazbe, saj so starejši manj izobraženi, in preko dohodka, saj imajo upokojenci nižje dohodke.

Treba je omeniti tudi nekatere metodološke omejitve, na katere sem naletela tekom izdelave diplomskega dela. Širše zastavljeno analizo mi je onemogočalo dejstvo, da sem lahko v raziskavo vključila le podatke iz treh časovnih točk, saj je Slovenija, ki je bila jedro moje raziskave, v Mednarodni splošni družboslovni anketi - modul "Neenakost"

sodelovala le v letih 1992, 1999 in 2009. Leto 1987, ko je bilo enako zbiranje podatkov narejeno prvič, sem zato morala izločiti iz svoje analize, s tem pa sem morda izgubila pomembne izsledke, saj so se prav v tistem obdobju v vzhodnoevropskih državah dogajale pomembne spremembe.

Potrebno je opozoriti tudi na to, da so bili podatki za Nemčijo v omenjeni anketi ločeni na Vzhodno in Zahodno Nemčijo v vseh treh časovnih točkah, kar sem upoštevala pri raziskavi in tudi ugotovila, da med prebivalci ene in druge države obstajajo pomembne razlike, kljub temu da gre danes za skupno državo. Tudi primer Češkoslovaške je predstavljal izjemo, saj so bili podatki v letu 1992 zbrani za skupno državo, v letu 1999 in 2009 pa za ločeni državi - Češko in Slovaško. Skupno sem torej pri analizi upoštevala podatke iz 13 držav, upoštevajoč omenjeni dve delitvi. Menim, da bi bili rezultati veliko bolj reprezentativni, če bi lahko v analizo vključila tudi podatke preostalih evropskih držav, a to zaradi njihove ne vključenosti v Mednarodno splošno družboslovno anketo - modul "Neenakost" seveda ni bilo mogoče.

Spremembe, ki jih je v zadnjih nekaj desetletjih doživela Evropa, so torej prinesle tudi spremembe v percepciji družbene neenakosti med ljudmi. Družbena neenakost je pomembna tematika, ki v zadnjih letih prihaja še bolj v ospredje, saj se tudi problematika na tem področju hitro stopnjuje. Gospodarska kriza, ki je pred nekaj leti pretresla Slovenijo, Evropo in preostali svet, je namreč znatno povečala neenakost med ljudmi, ki je morda tudi zaradi razširjenosti sodobnih medijev bolj očitna kot kdajkoli poprej. Treba je torej iskati nove načine za preprečevanje prevelike neenakosti, k čemur družboslovne raziskave na to tematiko zagotovo prispevajo.

5 Literatura

1. Acemoglu, Daron, James A. Robinson in Thierry Verdier. 2012. *Can't we all be more like Scandinavians? Asymmetric growth and institutions in an independent world*. Dostopno prek: http://www.nber.org/papers/w18441.pdf?new_window=1 (15. junij 2015)
2. Cerami, Alfio. 2004. *Germany after the Unification: the Exclusive Society?* Dostopno prek: <http://www.policy-evaluation.org/cerami/docs/2004-001SC.pdf> (10. julij 2015)
3. Davis, Nancy J. in Robert V. Robinson. 1991. *Men's and Women's Consciousness of Gender Inequality: Austria, West Germany, Great Britain, and the United States*. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/2095674> (25. junij 2015)
4. Evropska komisija. 2014. *Odpravljanje razlike v plačilu med spoloma v Evropski uniji*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/140319_gpg_sl.pdf (18. avgust 2015)
5. Eurostat. 2014. *Gini coefficient of equivalised disposable income*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tessi190> (15. junij 2015)
6. Fink-Hafner, Danica in Mitja Hafner-Fink. 2009. *The Determinants of the Success of Transitions to Democracy*, Europe-Asia Studies: 11/2009; 61: 1603-1625. Dostopno prek: <http://dx.doi.org/10.1080/09668130903209152> (25. maj 2015)
7. Gijsberts, Merove. 2002. *The Legitimation of Income Inequality in State-socialist and Market Societies*. Sage Publications, Ltd.: 269-277. Dostopno prek <http://www.jstor.org/stable/4194946> (11. junij 2015)
8. Guerin, Benoit. 2013. *Demography and Inequality: How Europe's changing population will impact on income inequality*. Dostopno prek:

- http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR100/RR183/RAND_RR183.pdf (26. junij 2015)
9. Heyns, Barbara. 2005. *Emerging Inequalities in Central and Eastern Europe*. Annual Reviews: 163-181. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/29737716> (11. junij 2015)
 10. Inštitut RS za socialno varstvo. 2014. *Socialni položaj v Sloveniji 2013 -2014, končno poročilo*. Dostopno prek: [http://www.irssv.si/upload2/Koncno%20porocilo%20\(dopolnjeno-februar15\).pdf](http://www.irssv.si/upload2/Koncno%20porocilo%20(dopolnjeno-februar15).pdf) (13. junij 2015)
 11. International Social Survey Programme in skupina. 2013. *Mednarodna splošna družboslovna anketa: Opis serije [datoteka podatkov]*. Köln, Nemčija: Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung [izdelava, distribucija]. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/issp/> (4. junij 2015)
 12. ISSP Research Group. 1994. *International Social Survey Programme: Social Inequality II - ISSP 1992*. GESIS Data Archive, Cologne. Dostopno prek: <https://dbk.gesis.org/dbksearch/sdesc2.asp?no=2310&db=E&tab=3> (15. april 2015)
 13. --- 2002. *International Social Survey Programme: Social Inequality III - ISSP 1999*. GESIS Data Archive, Cologne. Dostopno prek: <https://dbk.gesis.org/dbksearch/sdesc2.asp?no=3430&db=E&tab=3> (15. april 2015)
 14. --- 2012. *International Social Survey Programme: Social Inequality IV - ISSP 2009*. GESIS Data Archive, Cologne. Dostopno prek: <https://dbk.gesis.org/dbksearch/sdesc2.asp?no=5400> (15. april 2015)
 15. Lorenčič, Aleksander. 2012a. *Gospodarska tranzicija v Sloveniji (1990-2004), prehod gospodarstva iz socializma v kapitalizem: proces lastninjenja in privatizacije*. Dostopno prek: <http://www.sistory.si/hta/tranzicija/index-vpni.php?d=proces-lastninjenja-in-privatizacije.html> (15. maj 2015).
 16. --- 2012b. *Gospodarska tranzicija v Sloveniji (1990-2004), makroekonomska podoba Slovenije 1990-2008*. Dostopno prek: <http://www.sistory.si/hta/>

- tranzicija/index-vpni.php?d=makroekonomska-podoba-Slovenije-1990-2004.html (25. junij 2015)
17. Malnar, Brina. 2011. *Trendi neenakosti v Sloveniji med statistiko in javnim mnenjem*. Teorija in praksa, let. 48, 4/2011: 952-958. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip2011_4_Malnar.pdf (3. junij 2015)
 18. OCED Statistics. 2015. *Income Distribution and Poverty*. Dostopno prek: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IDD> (14. junij 2015)
 19. Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev*. Fakulteta za družbene vede, IDV - CJMMK.
 20. Statistični urad Republike Slovenije. 2004. *Kazalniki dohodka in revščine (APG), 1997-2004. Neenakost porazdelitve dohodka po: MERITVE, DOHODEK, LETO*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/90_arhivski_podatki/05_08751_kaz_doh_revscina_APG_arhiv/05_08751_kaz_doh_revscina_APG_arhiv.asp (13. junij 2015)
 21. --- 2007. *Kazalniki socialne povezanosti, 2004*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=708> (13. junij 2015)
 22. --- 2013. *Porazdelitev dohodka. Neenakost porazdelitve dohodka po: MERITVE, LETO*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08_silc_kazalniki_revsc/15_08673_porazdel_dohodka/15_08673_porazdel_dohodka.asp (13. junij 2015)
 23. Storvik, Aagoth in Mari Teigen. 2010. *Women on Board: The Norwegian Experience*. Friedrich Ebert Stiftung. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07309.pdf> (25. avgust 2015)
 24. Svetličič, Marjan in Matija Rojec. 1998. *Short Overview of the Slovenian Economy and Foreign Investment in Slovenia*. Eastern European Economics;

- 36/5: 60-72. Taylor & Francis, Ltd. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/4380155> (27. junij 2015)
25. Svetličič, Marjan. 2004. *Globalizacija - neenakomeren razvoj v svetu*. Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/124.pdf> (14. junij 2015).
26. Whitefield, Stephen in Matthew Loveless. 2013. *Social Inequality and Assessments of Democracy and the Market: Evidence from Central and Eastern Europe*. *Europe-Asia Studies*: 1/2013; 65: 26-44. Dostopno prek: <http://dx.doi.org/10.1080/09668136.2012.734588> (10. junij 2015)
27. Zapp, Kenneth. 1993. *The Economic Consequences of National Independence: The Case of Slovenia*. *International Journal of Politics, Culture, and Society*; 7/1; 57-74. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/20007122> (13. maj 2015)

Priloge

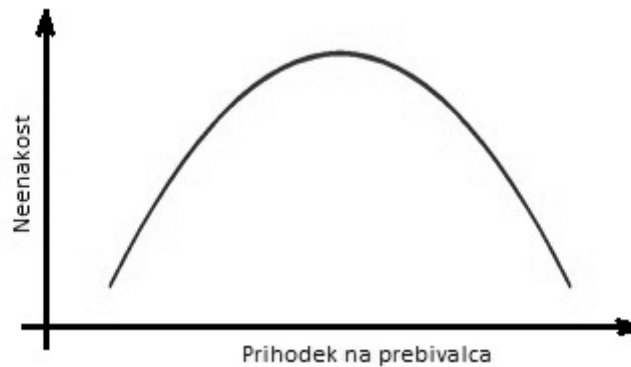
Priloga A: Teoretični del

Gini koeficient

geo\time	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28 countries)	:	:	:	:	:	:	:	30,4	30,8	30,4	30,5	:
EU (27 countries)	:	:	30,6	30,3	30,6	30,9	30,5	30,4	30,7	30,4	30,5	:
Euro area (19 countries)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Euro area (18 countries)	:	:	29,3	29,3	30	30,4	30,2	30,2	30,5	30,3	30,6	:
Belgium	28,3	26,1	28	27,8	26,3	27,5	26,4	26,6	26,3	26,5	25,9	:
Bulgaria	24	26	25	31,2	35,3	35,9	33,4	33,2	35	33,6	35,4	:
Czech Republic	:	:	26	25,3	25,3	24,7	25,1	24,9	25,2	24,9	24,6	:
Denmark	24,8	23,9	23,9	23,7	25,2	25,1	26,9	26,9	27,8	28,1	27,5	:
Germany	:	:	26,1	26,8	30,4	30,2	29,1	29,3	29	28,3	29,7	:
Estonia	34	37,4	34,1	33,1	33,4	30,9	31,4	31,3	31,9	32,5	32,9	:
Ireland	30,6	31,5	31,9	31,9	31,3	29,9	28,8	30,7	29,8	29,9	30	:
Greece	34,7	33	33,2	34,3	34,3	33,4	33,1	32,9	33,5	34,3	34,4	34,5
Spain	31	31	32,2	31,9	31,9	31,9	32,9	33,5	34	34,2	33,7	34,7
France	27	28,2	27,7	27,3	26,6	29,8	29,9	29,8	30,8	30,5	30,1	:
Croatia	29	30	30	28	29	28	27	31,6	31,2	30,9	30,9	:
Italy	:	33,2	32,8	32,1	32,2	31	31,5	31,2	31,9	31,9	32,5	:
Cyprus	27	:	28,7	28,8	29,8	29	29,5	30,1	29,2	31	32,4	:
Latvia	:	:	36,2	38,9	35,4	37,5	37,5	35,9	35,1	35,7	35,2	35,5
Lithuania	:	:	36,3	35	33,8	34,5	35,9	37	33	32	34,6	:
Luxembourg	27,6	26,5	26,5	27,8	27,4	27,7	29,2	27,9	27,2	28	30,4	:
Hungary	27	:	27,6	33,3	25,6	25,2	24,7	24,1	26,8	26,9	28	27,9
Malta	:	:	27	27,1	26,3	28,1	27,4	28,6	27,2	27,1	27,9	:
Netherlands	27	:	26,9	26,4	27,6	27,6	27,2	25,5	25,8	25,4	25,1	:
Austria	27,4	25,8	26,3	25,3	26,2	27,7	27,5	28,3	27,4	27,6	27	27,5
Poland	:	:	35,6	33,3	32,2	32	31,4	31,1	31,1	30,9	30,7	:
Portugal	:	37,8	38,1	37,7	36,8	35,8	35,4	33,7	34,2	34,5	34,2	:
Romania	30	31	31	33	37,8	36	34,9	33,3	33,2	33,2	34	:
Slovenia	22	:	23,8	23,7	23,2	23,4	22,7	23,8	23,8	23,7	24,4	:
Slovakia	:	:	26,2	28,1	24,5	23,7	24,8	25,9	25,7	25,3	24,2	:
Finland	26	25,5	26	25,9	26,2	26,3	25,9	25,4	25,8	25,9	25,4	25,6
Sweden	:	23	23,4	24	23,4	24	24,8	24,1	24,4	24,8	24,9	:
United Kingdom	34	:	34,6	32,5	32,6	33,9	32,4	32,9	33	31,3	30,2	:
Iceland	:	24,1	25,1	26,3	28	27,3	29,6	25,7	23,6	24	24	:
Norway	26,6	25,2	28,2	29,2	23,7	25,1	24,1	23,6	22,9	22,5	22,7	:
Switzerland	:	:	:	:	30,4	31,1	30,7	29,6	29,7	28,8	28,5	:
Montenegro	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Former Yugoslav Republic of Macedonia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	38,8	37	:
Serbia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	38	:
Turkey	45	0	:	44,8	:	:	:	:	:	:	:	:

Vir: Eurostat (2014).

Kuznetsova krivulja

Priloga B: Ocena lastnega položaja v družbeni hierarhiji

"V naši družbi so skupine ljudi, ki so blizu vrha, ter skupine, ki so bolj na dnu. Spodaj je lestvica, ki sega od vrha do dna. Kam bi vi uvrstili samega sebe na tej lestvici?"

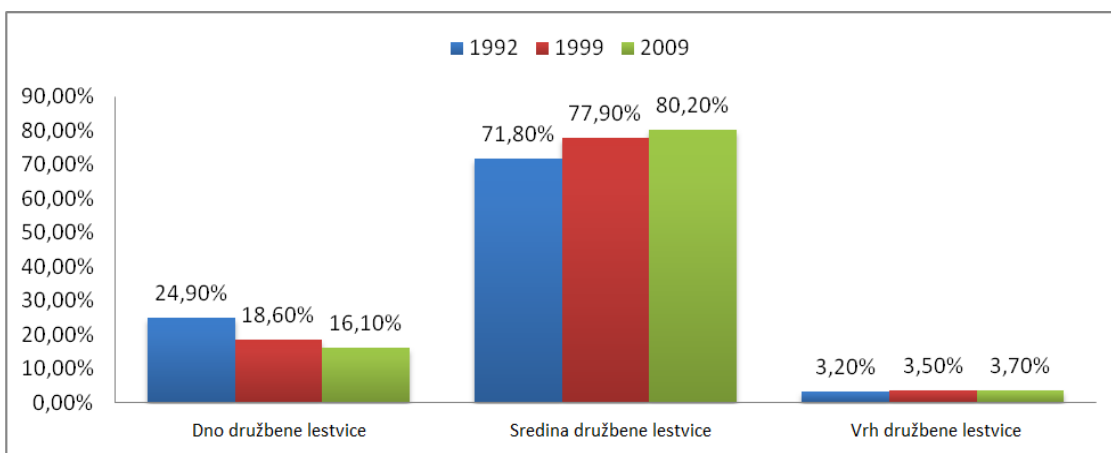
Rekodiranje lestvice samouvrščanja: leto 1992 in 1999

Stare vrednosti	Nove vrednosti
10 - vrh / visoko	
2 -	
3 -	
4 -	
5 -	1,2,3 → 1 (vrh)
6 -	4,5,6,7 → 2 (sredina)
7 -	8,9,10 → 3 (dno)
8 -	
9 -	
10 - dno / nizko	
97 - odklanja odgovor	
98 - ne vem, ne morem izbrati	
99 - b.o.	

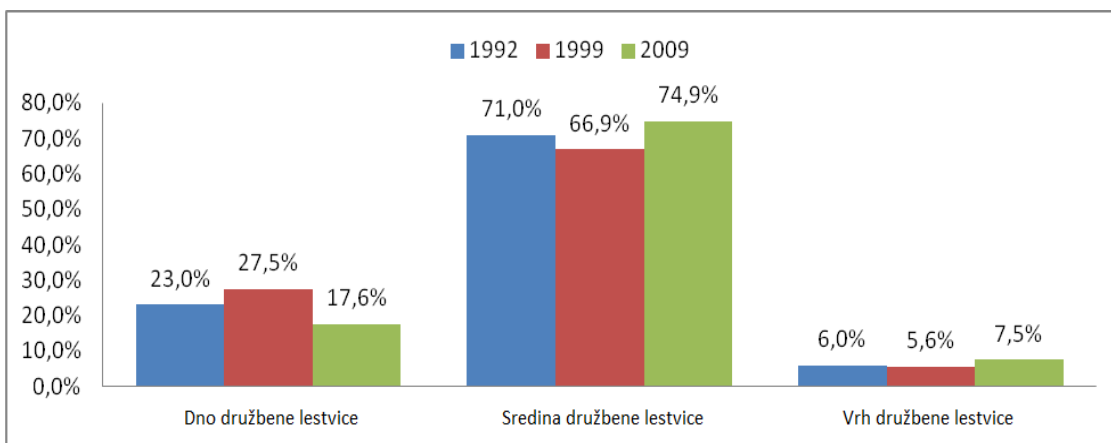
Rekodiranje lestvice samouvrščanja: leto 2009

Stare vrednosti	Nove vrednosti
1 - dno / nizko	
2 -	
3 -	
4 -	
5 -	
6 -	8,9,10 → 1 (vrh)
7 -	4,5,6,7 → 2 (sredina)
8 -	1,2,3 → 3 (dno)
9 -	
10 - vrh / visoko	
97 - odklanja odgovor	
98 - ne vem, ne morem izbrati	
99 - b.o.	

Samouvrščanje Slovencev v družbeno lestvico

Samouvrščanje evropejcev v družbeno lestvico - povprečje

Samouvrščanje v družbeno lestvico - vse države

Država	Leto anketiranja	Dno družbene lestvice	Sredina družbene lestvice	Vrh družbene lestvice	Vzorec
Avstrija	1992	8,9%	79,4%	11,7%	1018
	1999	9,6%	80,4%	10,0%	1005
	2009	4,7%	83,2%	12,1%	1019
Bolgarija	1992	44,8%	53,6%	1,6%	1118
	1999	56,4%	41,5%	2,1%	1101
	2009	37,1%	61,1%	1,8%	964
Češka*	1992	25,3%*	71,6%*	3,1%*	1095*
	1999	27,6%	68,8%	3,6%	1825
	2009	18,1%	78,4%	3,5%	1204
Madžarska	1992	39,1%	59,7%	1,1%	1239
	1999	40,5%	58,3%	1,2%	1195
	2009	36,3%	62,8%	0,9%	1008
Norveška	1992	8,3%	80,2%	11,5%	1502
	1999	7,8%	78,6%	13,7%	1250
	2009	6,5%	77,6%	15,9%	1438
Poljska	1992	35,7%	60,5%	3,8%	1616
	1999	34,7%	60,2%	5,1%	1088
	2009	14,5%	76,4%	9,1%	1257
Rusija	1992	31,1%	66,1%	2,7%	1973
	1999	51,2%	46,6%	2,3%	1587
	2009	29,2%	66,0%	4,8%	1602
Slovaška*	1992	25,3%*	71,6%*	3,1%*	1095*
	1999	33,5%	61,4%	5,2%	1082
	2009	18,8%	76,2%	5,1%	1125
Slovenija	1992	24,9 %	71,8 %	3,2 %	926
	1999	18,6 %	77,9 %	3,5 %	912
	2009	16,1 %	80,2 %	3,7 %	995
Švedska	1992	10,0%	77,2%	12,8%	749
	1999	9,8%	79,6%	10,6%	1135
	2009	7,3%	80,4%	12,3%	1125
Velika Britanija	1992	15,5%	75,9%	8,5%	1043
	1999	18,5%	75,0%	6,5%	774
	2009	16,3%	76,1%	7,6%	936
Vzhodna Nemčija	1992	24,1%	73,7%	2,2%	1078
	1999	17,7%	79,7%	2,6%	498
	2009	11,7%	81,3%	7,0%	428
Zahodna Nemčija	1992	8,8%	81,4%	9,8%	2275
	1999	8,7%	83,4%	7,9%	910
	2009	9,3%	79,9%	10,8%	943
Povprečje	1992	23,0%	71,0%	6,0%	15632
	1999	27,5%	66,9%	5,6%	14362
	2009	17,6%	74,9%	7,5%	14035

*Za leto 1992 so upoštevani podatki za Češkoslovaško

Priloga C: Stališča o družbeni neenakosti

Rekodiranje držav - leto 1992

Stare vrednosti	Nove vrednosti
2 - D-W	1 (Zahodna Nemčija)
3 - D-E	2 (Vzhodna Nemčija)
4 - GB	3 (Velika Britanija)
6 - A	4 (Avstrija)
7 - H	5 (Madžarska)
9 - N	6 (Norveška)
10 - S	7 (Švedska)
11 - CZ	8 (Češkoslovaška)
12 - SLO	9 (Slovenija)
13 - PL	10 (Poljska)
14 - BG	11 (Bolgarija)
15 - RUS	12 (Rusija)

Rekodiranje držav - leto 1999

Stare vrednosti	Nove vrednosti
2 - D-W	1 (Zahodna Nemčija)
3 - D-E	2 (Vzhodna Nemčija)
4 - GB	3 (Velika Britanija)
7 - A	4 (Avstrija)
8 - H	5 (Madžarska)
12 - N	6 (Norveška)
13 - S	7 (Švedska)
14 - CZ	8 (Češka)
15 - SLO	9 (Slovenija)
16 - PL	10 (Poljska)
17 - BG	11 (Bolgarija)
18 - RUS	12 (Rusija)
33 - SVK	13 (Slovaška)

Rekodiranje držav - leto 2009

Stare vrednosti	Nove vrednosti
40 - A	1 (Avstrija)
100 - BG	2 (Bolgarija)
203 - CZ	3 (Češka)
276,1 - D-W	4 (Zahodna Nemčija)
276,2 - D-E	5 (Vzhodna Nemčija)
348 - H	6 (Madžarska)
578 - N	7 (Norveška)
616 - P	8 (Poljska)
643 - RUS	9 (Rusija)
703 - SVK	10 (Slovaška)
705 - SLO	11 (Slovenija)
752 - S	12 (Švedska)
826,1 - GB	13 (Velika Britanija)

Rekodiranje držav v dve novi kategoriji

Stare vrednosti	Novе vrednosti
Avstrija	0
Norveška	0
Švedska	0
Velika Britanija	0
Zahodna Nemčija	0
Bolgarija	1
Češkoslovaška (Češka in Slovaška)	1
Madžarska	1
Poljska	1
Rusija	1
Slovenija	1
Vzhodna Nemčija	1

Podpora zmanjševanju dohodkovnih neenakosti: prikaz povprečij

	1992		1999		2009	
	V1	V2	V1	V2	V1	V2
Švedska	2,40	2,69	2,22	2,61	2,07	2,46
Norveška	2,25	2,53	2,30	2,65	2,48	2,67
Češka*	1,95	2,36	1,65	2,28	1,72	2,30
Slovaška*	1,95	2,36	1,39	2,20	1,48	1,98
Zahodna Nemčija	1,93	2,4	2,41	3,25	1,74	2,50
Velika Britanija	1,92	2,33	2,19	2,67	2,03	2,44
Avstrija	1,91	2,24	1,95	2,42	1,70	2,11
Poljska	1,82	2,08	2,11	2,28	1,64	1,95
Madžarska	1,80	2,07	1,47	1,94	1,26	1,65
Slovenija	1,74	2,01	1,76	1,93	1,49	1,65
Rusija	1,63	2,35	1,42	1,89	1,46	1,60
Vzhodna Nemčija	1,43	1,74	1,78	2,32	1,40	1,94
Bolgarija	1,22	1,76	1,37	1,97	1,50	1,81
Povprečje	1,84	2,22	1,85	2,34	1,69	2,08

Podatki so urejeni po vrsti glede na V1 ter leto 1992.
 (*Podatki v letu 1992 veljajo za Češkoslovaško)

Podpora zmanjševanju dohodkovnih neenakosti: analiza variance

		Vsota vseh kvadratov	df	Srednji kvadrat	F	Sig.
"Razlike v dohodkih so prevelike"	Med skupinami	49,798	2	24,899	29,292	0,000
	Znotraj skupin	85609,077	100714	,850		
	Skupaj	85658,875	100716			
"Vlada naj zmanjša razlike v dohodkih"	Med skupinami	156,820	2	78,410	62,393	0,000
	Znotraj skupin	125077,332	99528	1,257		
	Skupaj	125234,152	99530			

Priloga Č: Regresija

Pomen vrednosti spremenljivke "spol"

Pomen	Vrednost
Moški	0
Ženske	1

Pomen vrednosti spremenljivke "izobrazba"

Pomen	Vrednost
Brez izobrazbe oz. najnižja izobrazba	1*
Visoka izobraženost	9*

* Vmesne in končne vrednosti so različne glede na leto anketiranja in na posamezno državo

Rekodiranje vrednosti spremenljivke "starost" v nove kategorije

Stare vrednosti	Nove vrednosti
od 16 do 26 let	1
od 27 do 36 let	2
od 37 do 46 let	3
od 47 do 56 let	4
od 57 do 66 let	5
od 67 do 76 let	6
od 77 do 86 let	7
od 87 do 98 let	8

Pomen vrednosti spremenljivke "prihodki"

Pomen	Vrednost
Nizki prihodki	1*
Visoki prihodki	9*

* Vmesne in končne vrednosti so različne glede na leto anketiranja in na posamezno državo

Pomen vrednosti spremenljivke "V1"

Pomen	Vrednost
Močno soglašam	1
Soglašam	2
Niti soglašam, niti ne soglašam	3
Ne soglašam	4
Močno ne soglašam	5

Pomen vrednosti spremenljivke "V2"

Pomen	Vrednost
Močno soglašam	1
Soglašam	2
Niti soglašam, niti ne soglašam	3
Ne soglašam	4
Močno ne soglašam	5

Regresijska analiza - Slovenija, leto 1992: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	27,457	4	6,864	8,682	,000 ^a
	Residual	653,079	826	,791		
	Total	680,537	830			

a. Predictors: (Constant), Respondent's earnings II categories, starost_kategorije, SEX OF RESPONDENT, Education II categories

b. Dependent Variable: INCOME DIFFERENCES:R'S COUNTRY TOO LARGE

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,629	,148		11,009	,000
	SEX OF RESPONDENT	-,093	,063	-,051	-1,469	,142
	Education II categories	,071	,016	,171	4,492	,000
	starost_kategorije	-,034	,021	-,055	-1,604	,109
	Respondent's earnings II categories	,004	,009	,017	,430	,667

a. Dependent Variable: INCOME DIFFERENCES:R'S COUNTRY TOO LARGE

Regresijska analiza - Slovenija, leto 1992: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	75,912	4	18,978	22,855	,000 ^a
	Residual	670,088	807	,830		
	Total	746,000	811			

a. Predictors: (Constant), Respondent's earnings II categories, starost_kategorije, SEX OF RESPONDENT, Education II categories

b. Dependent Variable: GOVT SHOULD REDUCE INCOME DIFFERENCES

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,542	,152		10,128	,000
	SEX OF RESPONDENT	-,064	,065	-,033	-,985	,325
	Education II categories	,118	,016	,270	7,261	,000
	starost_kategorije	-,031	,022	-,048	-1,412	,158
	Respondent's earnings II categories	,018	,009	,071	1,885	,060

a. Dependent Variable: GOVT SHOULD REDUCE INCOME DIFFERENCES

Regresijska analiza - Slovenija, leto 1999: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11,172	4	2,793	2,052	,085 ^a
	Residual	1350,087	992	1,361		
	Total	1361,260	996			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings II: categories, R: Education II: categories, R: sex, R: starost

b. Dependent Variable: Differences in income are too large

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,574	,196		8,038	,000
	R: sex	,052	,074	,022	,697	,486
	R: Education II: categories	,038	,026	,047	1,454	,146
	starost	-,027	,023	-,038	-1,153	,249
	R: Earnings II: categories	1,819E-7	,000	,053	1,673	,095

a. Dependent Variable: Differences in income are too large

Regressijska analiza - Slovenija, leto 1999: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	86,420	4	21,605	15,224	,000 ^a
	Residual	1407,804	992	1,419		
	Total	1494,225	996			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings II: categories, R: Education II: categories, R: sex, starost

b. Dependent Variable: Gov. must reduce differences in income

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,496	,200		7,480	,000
	R: sex	-,037	,076	-,015	-,496	,620
	R: Education II: categories	,161	,027	,191	5,996	,000
	starost	-,074	,024	-,099	-3,095	,002
	R: Earnings II: categories	1,479E-7	,000	,041	1,331	,183

a. Dependent Variable: Gov. must reduce differences in income

Regressijska analiza - Slovenija, leto 2009: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6,807	4	1,702	4,186	,002 ^a
	Residual	320,706	789	,406		
	Total	327,513	793			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings: Slovenia, starost, R: Sex, R: Education II-highest education level

b. Dependent Variable: Q6a Differences in income in <Rs country> are too large.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,573	,100		15,667	,000
	R: Sex	-,100	,047	-,077	-2,118	,034
	R: Education II-highest education level	,033	,020	,071	1,628	,104
	starost	-,021	,013	-,059	-1,570	,117
	R: Earnings: Slovenia	4,788E-5	,000	,040	,934	,351

a. Dependent Variable: Q6a Differences in income in <Rs country> are too large.

Regresijska analiza - Slovenija, leto 2009: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	23,413	4	5,853	10,287	,000 ^a
	Residual	447,794	787	,569		
	Total	471,207	791			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings: Slovenia, starost, R: Sex, R: Education II-highest education level

b. Dependent Variable: Q6b It is the responsibility of the government to reduce the differences in income between people with high incomes and

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,600	,119		13,472	,000
	R: Sex	-,080	,056	-,052	-1,438	,151
	R: Education II-highest education level	,058	,024	,106	2,451	,014
	starost	-,028	,016	-,066	-1,771	,077
	R: Earnings: Slovenia	,000	,000	,125	2,940	,003

a. Dependent Variable: Q6b It is the responsibility of the government to reduce the differences in income between people with high incomes and

Regresijska analiza - Norveška, leto 1992: V1

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,130	,165		6,835	,000
	SEX OF RESPONDENT	-,092	,057	-,045	-1,633	,103
	Education II categories	,159	,019	,250	8,317	,000
	starost_kategorije	-,019	,018	-,030	-1,055	,292
	Respondent's earnings II categories	,091	,018	,156	5,100	,000

a. Dependent Variable: INCOME DIFFERENCES:R'S COUNTRY TOO LARGE

Regresijska analiza - Norveška, leto 1992: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	212,838	4	53,210	46,325	,000 ^a
	Residual	1485,159	1293	1,149		
	Total	1697,997	1297			

a. Predictors: (Constant), Respondent's earnings II categories, starost_kategorije, SEX OF RESPONDENT, Education II categories

b. Dependent Variable: GOVT SHOULD REDUCE INCOME DIFFERENCES

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,198	,188		6,361	,000
	SEX OF RESPONDENT	-,103	,064	-,045	-1,605	,109
	Education II categories	,169	,022	,239	7,858	,000
	starost_kategorije	,006	,021	,009	,315	,753
	Respondent's earnings II categories	,115	,020	,175	5,653	,000

a. Dependent Variable: GOVT SHOULD REDUCE INCOME DIFFERENCES

Regresijska analiza - Norveška, leto 1999: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	96,913	4	24,228	17,094	,000 ^a
	Residual	1780,162	1256	1,417		
	Total	1877,075	1260			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings II: categories, starost, R: sex , R: Education II: categories

b. Dependent Variable: Differences in income are too large

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,839	,198		9,280	,000
	R: sex	-,300	,067	-,123	-4,469	,000
	R: Education II: categories	,176	,027	,188	6,629	,000
	starost	-,015	,021	-,020	-,732	,464
	R: Earnings II: categories	4,059E-7	,000	,079	2,829	,005

a. Dependent Variable: Differences in income are too large

Regresijska analiza - Norveška, leto 1999: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	115,399	4	28,850	12,653	,000 ^a
	Residual	2863,673	1256	2,280		
	Total	2979,072	1260			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings II: categories, starost, R: sex , R: Education II: categories

b. Dependent Variable: Gov. must reduce differences in income

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,395	,251		9,529	,000
	R: sex	-,426	,085	-,139	-4,997	,000
	R: Education II: categories	,166	,034	,140	4,922	,000
	starost	-,003	,027	-,003	-,114	,909
	R: Earnings II: categories	4,134E-7	,000	,064	2,272	,023

a. Dependent Variable: Gov. must reduce differences in income

Regresijska analiza - Norveška, leto 2009; V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	131,593	4	32,898	38,892	,000 ^a
	Residual	1129,261	1335	,846		
	Total	1260,854	1339			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings: Norway, R: Sex, R: Education II-highest education level, starost

b. Dependent Variable: Q6a Differences in income in <Rs country> are too large.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,380	,127		18,749	,000
	R: Sex	-,351	,050	-,181	-6,960	,000
	R: Education II-highest education level	,205	,020	,271	10,351	,000
	starost	-,026	,017	-,041	-1,571	,116
	R: Earnings: Norway	-1,414E-8	,000	-,037	-1,440	,150

a. Dependent Variable: Q6a Differences in income in <Rs country> are too large.

Regresijska analiza - Norveška, leto 2009; V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	68,949	4	17,237	17,013	,000 ^a
	Residual	1359,670	1342	1,013		
	Total	1428,619	1346			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings: Norway, R: Sex, R: Education II-highest education level, starost

b. Dependent Variable: Q6b It is the responsibility of the government to reduce the differences in income between people with high incomes and

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,906	,138		21,014	,000
	R: Sex	-,331	,055	-,161	-6,018	,000
	R: Education II-highest education level	,115	,022	,143	5,298	,000
	starost	-,040	,018	-,060	-2,245	,025
	R: Earnings: Norway	-6,378E-9	,000	-,016	-,593	,553

a. Dependent Variable: Q6b It is the responsibility of the government to reduce the differences in income between people with high incomes and

Regresijska analiza - Bolgarija, leto 1992: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6,307	4	1,577	3,821	,004 ^a
	Residual	410,617	995	,413		
	Total	416,924	999			

a. Predictors: (Constant), Respondent's earnings I, SEX OF RESPONDENT, starost_kategorije, Education II categories

b. Dependent Variable: INCOME DIFFERENCES:R'S COUNTRY TOO LARGE

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,312	,111		11,805	,000
	SEX OF RESPONDENT	-,097	,041	-,075	-2,359	,018
	Education II categories	-,003	,011	-,011	-,291	,771
	starost_kategorije	,000	,014	-,002	-,044	,965
	Respondent's earnings I	3,896E-5	,000	,088	2,514	,012

a. Dependent Variable: INCOME DIFFERENCES:R'S COUNTRY TOO LARGE

Regresijska analiza - Bolgarija, leto 1992: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	174,804	4	43,701	34,447	,000 ^a
	Residual	1209,012	953	1,269		
	Total	1383,816	957			

a. Predictors: (Constant), Respondent's earnings I, SEX OF RESPONDENT, starost_kategorije, Education II categories

b. Dependent Variable: GOVT SHOULD REDUCE INCOME DIFFERENCES

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,396	,197		7,103	,000
	SEX OF RESPONDENT	-,168	,074	-,070	-2,279	,023
	Education II categories	,116	,019	,213	6,058	,000
	starost_kategorije	-,045	,024	-,064	-1,845	,065
	Respondent's earnings I	,000	,000	,155	4,594	,000

a. Dependent Variable: GOVT SHOULD REDUCE INCOME DIFFERENCES

Regresijska analiza - Bolgarija, leto 1999: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9,055	4	2,264	1,649	,160 ^a
	Residual	1500,560	1093	1,373		
	Total	1509,615	1097			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings II: categories, R: sex, R: Education II: categories, starost

b. Dependent Variable: Differences in income are too large

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,710	,198		8,626	,000
	R: sex	,014	,071	,006	,204	,838
	R: Education II: categories	-,050	,024	-,064	-2,028	,043
	starost	-,039	,022	-,058	-1,758	,079
	R: Earnings II: categories	5,718E-8	,000	,015	,471	,638

a. Dependent Variable: Differences in income are too large

Regresijska analiza - Bolgarija, leto 1999: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	81,259	4	20,315	7,439	,000 ^a
	Residual	2984,625	1093	2,731		
	Total	3065,884	1097			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings II: categories, R: sex, R: Education II: categories, starost

b. Dependent Variable: Gov. must reduce differences in income

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,862	,279		6,661	,000
	R: sex	,008	,100	,003	,085	,932
	R: Education II: categories starost	,108	,034	,098	3,129	,002
	R: Earnings II: categories	-,104	,031	-,107	-3,287	,001
		-1,508E-7	,000	-,027	-,881	,379

a. Dependent Variable: Gov. must reduce differences in income

Regresijska analiza - Bolgarija, leto 2009: V1

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3,615	4	,904	2,139	,074 ^a
	Residual	283,132	670	,423		
	Total	286,747	674			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings: Bulgaria, R: Sex, starost, R: Education II-highest education level

b. Dependent Variable: Q6a Differences in income in <Rs country> are too large.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,160	,129		8,960	,000
	R: Sex	,099	,051	,075	1,957	,051
	R: Education II-highest education level	,034	,021	,064	1,600	,110
	starost	,014	,015	,037	,933	,351
	R: Earnings: Bulgaria	4,240E-5	,000	,047	1,188	,235

a. Dependent Variable: Q6a Differences in income in <Rs country> are too large.

Regresijska analiza - Bolgarija, leto 2009: V2

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	29,975	4	7,494	8,518	,000 ^a
	Residual	566,570	644	,880		
	Total	596,545	648			

a. Predictors: (Constant), R: Earnings: Bulgaria, R: Sex, starost, R: Education II-highest education level

b. Dependent Variable: Q6b It is the responsibility of the government to reduce the differences in income between people with high incomes and

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,531	,190		8,075	,000
	R: Sex	,005	,075	,002	,064	,949
	R: Education II-highest education level	,095	,031	,124	3,113	,002
	starost	-,032	,021	-,059	-1,491	,137
	R: Earnings: Bulgaria	,000	,000	,138	3,469	,001

a. Dependent Variable: Q6b It is the responsibility of the government to reduce the differences in income between people with high incomes and